

**BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
URED ZA REVIZIJU INSTITUCIJA U FBIH
SARAJEVO**

Ložionička 3, 71000 Sarajevo, Tel: + 387 (0)33 723 550, Fax: 716 400, www. vrifbih.ba, e-mail: urrevfed@bih.net.ba, vrifbih@vrifbih.ba

**IZVJEŠTAJ O REVIZIJI FINANSIJSKIH IZVJEŠTAJA
DIONIČKOG DRUŠTVA “BH TELECOM” SARAJEVO
ZA 2011.GODINU**

Broj: 06 – 01/12

Sarajevo, juni 2012. godine

GENERALNOM DIREKTORU DIONIČKOG DRUŠTVA „BH TELECOM“ SARAJEVO**NEZAVISNO REVIZORSKO MIŠLJENJE*****Predmet revizije***

Izvršili smo reviziju finansijskih izvještaja Dioničkog društva „BH Telecom“ Sarajevo (u daljem tekstu – Društvo), bilansa stanja sa stanjem na dan 31.12.2011. godine i pripadajućih bilansa uspjeha, izvještaja o promjenama na kapitalu i izvještaja o gotovinskim tokovima za godinu koja je završila na taj dan, te reviziju usklađenosti poslovanja sa propisima i pregleda značajnih računovodstvenih politika i drugih napomena uz finansijske izvještaje.

Odgovornost rukovodstva za finansijske izvještaje

Rukovodstvo je odgovorno za izradu i objektivnu prezentaciju ovih finansijskih izvještaja u skladu sa Međunarodnim standardima finansijskog izvještavanja. Ova odgovornost obuhvata: uvođenje, primjenu i održavanje internih kontrola koje su važne za pripremu i objektivnu prezentaciju finansijskih izvještaja koji ne sadrže materijalno značajne pogrešne iskaze nastale usljed korupcije, prevare ili greške, odabir i primjenu odgovarajućih računovodstvenih politika i računovodstvene procjene koje su razumne u datim okolnostima. Rukovodstvo je takođe odgovorno za usklađenost poslovanja preduzeća sa važećim zakonskim i drugim relevantnim propisima.

Odgovornost revizora

Naša je odgovornost da izrazimo mišljenje o finansijskim izvještajima na osnovu obavljene revizije. Reviziju smo izvršili u skladu sa Zakonom o reviziji institucija u Federaciji BiH („Sl. novine Federacije BiH“ br: 22/06) i Međunarodnim standardima revizije vrhovnih revizorskih institucija (ISSAI). Ovi standardi nalažu da postupamo u skladu sa etičkim zahtjevima i da reviziju planiramo i izvršimo na način koji omogućava da se, u razumnoj mjeri, uvjerimo da finansijski izvještaji ne sadrže materijalno značajne pogrešne iskaze, te da je poslovanje usklađeno sa važećim zakonskim i drugim relevantnim propisima.

Revizija uključuje provođenje postupaka u cilju pribavljanja revizorskih dokaza o usklađenosti poslovanja i iznosima koji su objavljeni u finansijskim izvještajima. Izbor postupaka zasnovan je na revizorskom prosuđivanju, uključujući procjenu rizika materijalno značajnih pogrešnih iskaza u finansijskim izvještajima, nastalim uslijed korupcije, prevare ili greške. Prilikom procjene rizika, revizor razmatra interne kontrole koje su važne za pripremu i fer prezentaciju finansijskih izvještaja, u cilju osmišljavanja revizorskih postupaka koji su odgovarajući u datim okolnostima, ali ne u cilju izražavanja odvojenog mišljenja o efektivnosti internih kontrola. Revizija takođe uključuje ocjenu primijenjenih računovodstvenih politika i značajnih procjena izvršenih od strane rukovodstva, kao i ocjenu opšte prezentacije finansijskih izvještaja. Smatramo da su pribavljeni revizorski dokazi dovoljni i odgovarajući i da obezbjeđuju osnovu za naše revizorsko mišljenje.

Osnov za izražavanje mišljenja:

- 1. Ne možemo potvrditi iskazanu vrijednost investicijskih i zaliha tekućeg materijala i rezervnih dijelova, a posebno zaliha nabavljenih prije više od tri godine, u iznosu od 8.002.445 KM, obzirom da na datum bilansa nije vršeno usklađivanje i vrednovanje prema zahtjevima iz standarda i vlastitim aktima, o čemu je obrazloženo u tačkama 4.4. i 4.5. Izvještaja;**
- 2. Nismo u mogućnosti potvrditi pravilnost provedenih procedura, potpunu transparentnost i efikasnost u postupcima javnih nabavki. Od svih revidiranih postupaka, samo su u slučajevima dodjele ugovora putem konkurentskog zahtjeva u potpunosti ispoštovane procedure propisane Zakonom o javnim nabavkama BiH. Kod otvorenih postupaka, u svim slučajevima primjenjivao se isti kriterij, a načinom na koji se sačinjavala tenderska**

dokumentacija i uslovima koji su traženi moglo se uticati na izbor ponuđača. I u pojedinim slučajevima dodjele ugovora putem pregovaračkih postupaka bez objave obavještenja ne možemo potvrditi opravdanost odabranih postupaka, obzirom da se nismo uvjerali kako je i na koji način ovlašteni podnosilac zahtjeva došao do saznanja da je predloženi kandidat jedini autorizovani i kvalifikovani partner za takve nabavke, o čemu je detaljno obrazloženo u tački 4.14. Izvještaja.

3. Zbog nedosljedne primjene Zakona o računovodstvu i reviziji u Federaciji BiH, Međunarodnih računovodstvenih standarda i Međunarodnih standarda finansijskog izvještavanja, a prije svih paragrafa 22., 89. i 91. Okvira za sastavljanje i prezentiranje finansijskih izvještaja, kao i vlastitih akata, svi poslovni događaji vezani za investicije u toku nisu evidentirani u revidiranom obračunskom periodu, radi čega su sredstva i obaveze na datum bilansa podcijenjeni najmanje za 1.772.806 KM, o čemu je šire pojašnjeno u tačkama 4.4. i 4.8. Izvještaja;

Mišljenje sa rezervom

Po našem mišljenju, osim za efekte koje na izvještaje mogu imati stavke navedene u prethodnom pasusu, finansijski izvještaji po svim bitnim pitanjima prikazuju istinito i objektivno finansijski položaj Dioničkog društva „BH Telecom“ Sarajevo na dan 31.12.2011. godine, rezultate poslovanja i gotovinski tok za godinu koja je završila na taj dan, u skladu sa Međunarodnim standardima finansijskog izvještavanja.

Finansijsko poslovanje Dioničkog društva „BH Telecom“ Sarajevo u toku 2011. godine, osim za napomene navedene u tačkama prethodnog pasusa, bilo je u svim materijalno značajnim aspektima usklađeno sa važećom zakonskom regulativom.

Sarajevo, 01.06.2012. godine

Zamjenik generalnog revizora

Branko Kolobarić, dipl. oec.

Generalni revizor

Dr. sc. Ibrahim Okanović, dipl. oec.

SADRŽAJ

BILANS STANJA NA DAN 31.12.2011. GODINE	1
BILANS USPJEHA ZA PERIOD 01.01. – 31.12.2011. GODINE	1
IZVJEŠTAJ O GOTOVINSKIM TOKOVIMA ZA PERIOD OD 01.01. DO 31.12.2011. GODINE	2
IZVJEŠTAJ O PROMJENAMA U KAPITALU ZA PERIOD KOJI ZAVRŠAVA NA DAN 31.12.2011.	3
1. UVOD	4
2. PREDMET, CILJ I OBIM REVIZIJE.....	4
3. REZIME DATIH PREPORUKA	5
4. NALAZ I PREPORUKE	6
4.1 Prethodno iskustvo sa klijentom i ostale kontrole nadležnih organa	6
4.2 Sistem internih kontrola	6
4.3 Planiranje i izvještavanje.....	9
4.4 Stalna sredstva i dugoročni plasmani	10
4.5 Zalihe	15
4.6 Potraživanja	16
4.7 Gotovina i gotovinski ekvivalenti.....	19
4.8 Obaveze	20
4.9 Kapital.....	22
4.10 Prihodi.....	23
4.11 Rashodi	25
4.12 Finansijski rezultat.....	30
4.13 Sudski sporovi	31
4.14 Nabavke	31
5. KOMENTAR	37

B I L A N S S T A N J A na dan 31.12.2011. godine

Pozicija	Neto iznos tekuće godine	prethodne godine
A K T I V A		
A) STALNA SREDSTVA I DUGOROČNI PLASMANI	940.078.097	961.623.066
Nematerijalna sredstva	137.571.142	138.805.459
Nekretnine, postrojenja i oprema	742.187.036	741.953.977
Dugoročni finansijski plasmani	55.554.262	76.309.150
Druga dugoročna potraživanja	4.710.454	4.495.876
Dugoročna razgraničenja	55.203	58.604
B) ODLOŽENA POREZNA SREDSTVA	-	-
C) TEKUĆA SREDSTVA	345.699.663	314.954.860
Zalihe i sredstva namijenjena prodaji	34.853.856	34.897.691
Gotovina, kratkoročna potraživanja i kratkoročni plasmani	310.845.807	280.057.169
D) ODLOŽENA POREZNA SREDSTVA	-	-
E) GUBITAK IZNAD VISINE KAPITALA	-	-
POSLOVNA AKTIVA (A+B+C+D+E)	1.285.777.760	1.276.577.926
Izvanbilansna evidencija - vanbilansna aktiva	191.633.805	144.019.096
UKUPNO AKTIVA	1.477.411.565	1.420.597.022
PASIVA		
A) KAPITAL	1.114.288.926	1.090.073.979
Osnovni kapital	634.573.580	634.573.580
Rezerve	158.643.395	145.170.406
Revalorizacione rezerve	-	-
Nerealizovani dobici	13.468.718	11.985.151
Nerealizovani gubici	-	-
Neraspoređena dobit	307.603.233	298.344.842
Gubitak do visine kapitala	-	-
Otkupljene vlastite dionice i udjeli	-	-
B) DUGOROČNA REZERVISANJA	36.498.504	38.608.666
C) DUGOROČNE OBAVEZE	16.624.903	35.418.508
D) ODLOŽENE POREZNE OBAVEZE	1.496.524	-
E) KRATKOROČNE OBAVEZE	81.519.443	87.565.081
Kratkoročne finansijske obaveze	19.159.266	18.976.307
Obaveze iz poslovanja	39.333.122	48.771.027
Obaveze iz specifičnih poslova	-	-
Obaveze po osnovu plaća, naknada i ost.prim.zaposlenih	8.424.926	8.303.650
Druge obaveze	10.231.341	10.080.479
Obaveze za PDV	4.084.358	299.338
Obaveze za ostale poreze i druge dažbine	117.619	-
Obaveze za porez na dobit	168.811	1.134.280
F) PASIVNA VREMENSKA RAZGRANIČENJA	35.349.460	24.911.692
G) ODLOŽENE POREZNE OBAVEZE	-	-
POSLOVNA PASIVA	1.285.777.760	1.276.577.926
Izvanbilansna evidencija - vanbilansna pasiva	191.633.805	144.019.096
UKUPNO PASIVA	1.477.411.565	1.420.597.022

Uprava je pripremila finansijske izvještaje i odobrila njihovo izdavanje, a iste je usvojio Nadzorni odbor na sjednici održanoj 27.04.2012. godine, koji je utvrdio Prijedlog Odluke o usvajanju izvještaja o poslovanju. S tim u vezi, Skupština Društva je na sjednici održanoj 25.05.2012. godine donijela Odluku o usvajanju Izvještaja o poslovanju Dioničkog društva BH Telecom za period I-XII 2011. godine, koji uključuje finansijske izvještaje, Izvještaj neovisnog revizora i izvještaje o radu Nadzornog odbora i Odbora za reviziju, kao i Odluku o rasporedu dobiti za 2011. godinu.

BILANS USPJEHA za period 01.01. – 31.12.2011. godine

	Pozicija	Tekuća godina	Prethodna god.
A)	DOBIT ILI GUBITAK PERIODA		
I	Poslovni prihodi (od 1 do 4)	582.610.177	580.406.957
1.	Prihodi od prodaje robe	17.675.328	15.810.225
2.	Prihodi od prodaje učinaka	554.667.570	553.813.145
3.	Prihodi od aktiviranja ili potrošnje robe i učinaka	284.524	127.627
4.	Ostali poslovni prihodi	9.982.755	10.655.960
II	Poslovni rashodi (od 1 do 7)	441.303.599	420.345.108
1.	Nabavna vrijednost prodane robe	26.425.775	22.379.371
2.	Materijalni troškovi	16.747.967	20.517.996
3.	Troškovi plaća i ostalih ličnih primanja	124.545.720	124.149.068
4.	Troškovi proizvodnih usluga	51.677.906	53.018.783
5.	Amortizacija	108.134.741	104.937.657
6.	Troškovi rezervisanja	1.228.593	1.313.691
7.	Nematerijalni troškovi	115.287.783	98.849.870
	Povećanje vrijednosti zaliha učinaka	(2.744.886)	(4.821.328)
III	Dobit od poslovnih aktivnosti (I – II)	141.306.578	160.061.849
IV	Finansijski prihodi	11.487.354	10.374.264
1.	Prihodi od kamata	9.027.534	9.303.742
2.	Pozitivne kursne razlike	1.516.124	1.070.522
3.	Ostali finansijski prihodi	943.696	-
V	Finansijski rashodi	3.966.682	5.504.523
1.	Rashodi kamata	2.544.987	4.364.616
2.	Negativne kursne razlike	1.409.563	1.128.781
3.	Ostali finansijski rashodi	12.132	11.126
VI	Dobit od finansijske aktivnosti (IV – V)	7.520.672	4.869.741
VII	Dobit redovne aktivnosti (III +VI)	148.827.250	164.931.590
VIII	Ostali prihodi i dobici	21.069.472	9.194.513
1.	Dobici od prodaje stalnih sredstava	488.209	624.643
2.	Dobici od prodaje učešća u kapitalu i vrijednosnih papira	-	669.441
3.	Dobici od prodaje materijala	3.700	91.566
4.	Viškovi	102.151	12.618
5.	Naplaćena otpisana potraživanja	8.925.933	6.383.928
6.	Otpis obaveza, ukinuta rezervisanja i ostali prihodi	11.549.479	1.412.317
IX	Ostali rashodi i gubici	18.145.095	17.260.876
1.	Gubici od prodaje i rashodovanja stalnih sredstava	1.186.854	451.529
2.	Manjkovi	265.180	38.856
3.	Rashodi po osnovu ispravke vrijednosti i otpisa potraživanja	15.571.175	16.081.473
4.	Rashodi i gubici na zalihama i ostali rashodi	1.121.886	689.018
X	Dobit po osnovu ostalih prihoda i rashoda (VIII– IX)	2.924.377	-
XI	Gubitak po osnovu ostalih prihoda i rashoda (IX– VIII)	-	8.066.363
1*	Prihodi od usklađivanja vrijednosti ostalih sredstava	-	65.921
2*	Rashodi iz osnova usklađivanja vrijednosti sredstava	148.223	80.122
	Gubitak od usklađivanja vrijednosti (2*-1*)	148.223	14.201
3*	Prihodi iz osnova promjene računovodstvenih politika i ispr.greš.	3.073.247	806.783
4*	Rashodi iz osnova promjene računovodstvenih politika i ispr.greš.	4.461.054	3.550.995
	UKUPNI PRIHODI PERIODA (I+IV+VIII+1*+3*)	618.240.250	600.848.438
	UKUPNI RASHODI PERIODA (II+V+IX+2*+4*)	468.024.653	446.741.624
XII	Dobit neprekinutog poslovanja prije poreza	150.215.597	154.106.814
1.	Porezni rashodi perioda	15.885.277	16.551.243
XIII	Neto dobit perioda	134.330.320	137.555.571
	Dobici od promjene fer vrijed.fin.sredstava raspolož.za prodaju	2.980.092	5.279.945
	Obračunati odloženi porez na ostalu sveobuhvatnu dobit	298.009	527.995
	Neto ostala sveobuhvatna dobit	2.682.083	4.751.950
	Ukupna neto ostala sveobuhvatna dobit perioda	137.012.403	142.307.521
XIV	Neto dobit perioda	134.330.320	137.555.571

IZVJEŠTAJ O GOTOVINSKIM TOKOVIMA za period od 01.01. do 31.12.2011. godine

(INDIREKTNA METODA)

Opis	Oznaka	IZNOS Tekuća godina	IZNOS Prethodna god.
A. GOTOVINSKI TOKOVI IZ POSLOVNIH AKTIVNOSTI			
1. Neto dobit (gubitak) za period		134.330.320	137.555.571
Usklađenje za:			
2. Amortizacija/vrijednost usklađivanja nematerijalnih sredstava	+	26.585.320	24.553.262
3. Gubici (dobici) od otuđenja nematerijalnih sredstava	+(-)	141	-
4. Amortizacija/vrijednost usklađivanja materijalnih sredstava	+	81.549.421	80.384.395
5. Gubici (dobici) od otuđenja materijalnih sredstava	+(-)	854.091	(140.261)
6. Usklađivanje iz osnova dugoročnih finansijskih sredstava	+(-)	(4.015.503)	892.189
7. Nerealizovani rashodi (prihodi) od kursnih razlika	+(-)	62.316	18.134
8. Ostala uskl. za neg.stavke i tok.koji se odnose na ulag.i fin.akt.	+(-)	(3.095.463)	(2.915.773)
9. Ukupno (2 do 8)		101.940.323	102.791.946
10. Smanjenje (povećanje) zaliha	+(-)	43.833	5.064.305
11. Smanjenje (povećanje) potraživanja od prodaje	+(-)	(597.845)	4.868.155
12. Smanjenje (povećanje) drugih potraživanja	+(-)	(1.539.058)	577.744
13. Smanjenje (povećanje) aktivnih vremenskih razgraničenja	+(-)	(2.738.106)	(5.516.053)
14. Povećanje (smanjenje) obaveza prema dobavljačima	+(-)	(9.812.536)	13.654.441
15. Povećanje (smanjenje) ostalih obaveza	+(-)	(12.299.407)	(43.435.292)
16. Povećanje (smanjenje) pasivnih vremenskih razgraničenja	+(-)	8.327.605	168.554
17. Ukupno (10 do 16)		(18.615.514)	(24.618.146)
18. Neto gotovinski tok od poslovnih aktivnosti (1+9+17)		217.655.129	215.729.371
B. GOTOVINSKI TOKOVI IZ ULAGAČKIH AKTIVNOSTI			
19. Prilivi gotovine iz ulagačkih aktivnosti (20 do 25)		69.507.113	130.202.326
20. Prilivi iz osnova kratkoročnih finansijskih plasmana	+	41.265.020	-
21. Prilivi iz osnova prodaje dionica i udjela	+	-	-
22. Prilivi iz osnova prodaje stalnih sredstava	+	488.208	624.643
23. Prilivi iz osnova kamata	+	6.051.899	3.718.315
24. Prilivi od dividendi i učešća u dobiti	+	943.696	669.441
25. Prilivi iz osnova ostalih dugoročnih finansijskih plasmana	+	20.758.290	125.189.927
26. Odlivi gotovine iz ulagačkih aktivnosti (27 do 29)		(114.984.461)	(380.663.294)
27. Odlivi iz osnova kratkoročnih finansijskih plasmana	-	(6.508.541)	(52.705.300)
28. Odlivi iz osnova kupovine stalnih sredstava	-	(108.475.920)	(150.759.247)
29. Odlivi iz osnova ostalih finansijskih plasmana	-	-	(177.198.747)
30. Neto priliv gotovine iz ulagačkih aktivnosti (19-26)		-	-
31. Neto odliv gotovine iz ulagačkih aktivnosti (26-19)		(45.477.348)	(250.460.968)
C. GOTOVINSKI TOKOVI IZ FINANSIJSKIH AKTIVNOSTI			
32. Prilivi gotovine iz finansijskih aktivnosti (33 do 35)		16.257.820	15.968.510
33. Prilivi iz osnova povećanja osnovnog kapitala	+	-	-
34. Prilivi iz osnova dugoročnih kredita	+	-	707.517
35. Prilivi iz osnova kratkoročnih kredita	+	16.257.820	15.260.993
36. Odlivi gotovine iz finansijskih aktivnosti (37 do 41)		(127.676.532)	(125.229.209)
37. Odlivi iz osnova otkupa vlastitih dionica i udjela	-	-	-
38. Odlivi iz osnova dugoročnih kredita	-	(1.650.944)	(1.436.365)
39. Odlivi iz osnova kratkoročnih kredita	-	(16.231.176)	(14.639.752)
40. Odlivi iz osnova finansijskog lizinga	-	-	-
41. Odlivi iz osnova isplaćenih dividendi	-	(109.794.412)	(109.153.092)
42. Neto priliv gotovine iz finansijskih aktivnosti (32-36)		-	-
43. Neto odliv gotovine iz finansijskih aktivnosti (36-32)		(111.418.712)	(109.260.699)
44. D. UKUPNI PRILIVI GOTOVINE (18+30+42)		217.655.129	215.729.371
45. E. UKUPNI ODLIVI GOTOVINE (31+43)		(156.896.060)	(359.721.667)
46. F. NETO PRILIV GOTOVINE (44-45)		60.759.069	-
47. G. NETO ODLIV GOTOVINE (45-44)		-	(143.992.296)
48. H. Gotovina na početku izvještajnog perioda		29.392.230	173.402.660
49. I. Pozitivne kursne razlike iz osnova preračuna gotovine	+	(136.921)	(149.694)
50. J. Negativne kursne razlike iz osnova preračuna gotovine	-	74.605	131.560
51. K. Gotovina na kraju izvještajnog perioda (48+46-47+49-50)		90.088.983	29.392.230

IZVJEŠTAJ O PROMJENAMA U KAPITALU za period koji završava na dan 31.12.2011.

VRSTA PROMJENE NA KAPITALU	Dionički kapital i udjeli u d.o.o.	Reval rezerve (MRS 16 MRS 21 MRS 38)	Nereal. dobiti/gubici po osn. fin.sr.	Ostale rezerve	Akumulir. neraspor. dobit/nepokriv. gubitak	UKUPNO (2+3+4+5+6)
1	2	3	4	5	6	7
1. Stanje na dan 31.12.2009. g.	634.573.580	-	6.705.206	116.431.972	302.443.479	1.060.154.237
2. Efekti promjena u račun.politikama	-	-	-	-	-	-
3. Efekti ispravki grešaka	-	-	-	-	-	-
4. Ponovo iskazano stanje na dan 31.12.2009., odn. 01.01.2010. g.	634.573.580	-	6.705.206	116.431.972	302.443.479	1.060.154.237
5. Efekti reval.materij.i nem.sredstava	-	-	-	-	-	-
6. Nerealizovani dobiti/gubici po osn. finansijskih sred.raspol. za prodaju	-	-	5.279.945	-	-	5.279.945
7. Kursne razlike nastale prevod. fin.izvještaja u valutu prezentacije	-	-	-	-	-	-
8. Neto dobit (gubitak) iskaz.u bil.uspj.	-	-	-	-	137.555.571	137.555.571
9. Neto dobiti/gubici prizn.dir.u kapit.	-	-	-	-	(516.095)	(516.095)
10. Objavljene dividende i drugi oblici rasp.i pokriće gubitka	-	-	-	28.738.434	(140.328.434)	(111.590.000)
11. Emisija dion.kapitala i dr.obl.poveć. ili smanjenja osnovnog kapitala	-	-	-	-	-	-
12. Stanje na dan 31.12.2010.god.	634.573.580	-	11.985.151	145.170.406	299.154.521	1.090.883.658
13. Efekti promjena u rač.politikama	-	-	-	-	(809.679)	(809.679)
14. Efekti ispravki grešaka	-	-	-	-	-	-
15. Ponovo iskazano stanje 31.12.2010., odn., 01.01.2011. g.	634.573.580	-	11.985.151	145.170.406	298.344.842	1.090.073.979
16. Efekti reval.materij.i nem.sredst.	-	-	-	-	-	-
17. Nerealizovani dobiti/gubici po osn. finans.sreds.raspol. za prodaju	-	-	2.980.092	-	-	2.980.092
18. Kursne razlike nastale prevodenj. fin.izvještaja u valutu prezentacije	-	-	-	-	-	-
19. Neto dobit (gubitak) isk.u bil.uspj.	-	-	-	-	134.330.320	134.330.320
20. Neto dobiti/gubici priznati u kapit.	-	-	-	-	(212.940)	(212.940)
21. Objavljene divid.i drugi obl.raspodj. dobiti i pokriće gubitka	-	-	(1.496.524)	13.472.989	(124.858.989)	(112.882.524)
22. Emisija dion.kapit.i dr.oblici poveć. ili smanjenja osnovnog kapitala	-	-	-	-	-	-
23. Stanje na dan 31.12.2011. god.	634.573.580	-	13.468.719	158.643.395	307.603.233	1.114.288.927

Uprava je pripremila finansijske izvještaje i odobrila njihovo izdavanje, a iste je usvojio Nadzorni odbor na sjednici održanoj 27.04.2012. godine, koji je utvrdio Prijedlog Odluke o usvajanju izvještaja o poslovanju. S tim u vezi, Skupština Društva je na sjednici održanoj 25.05.2012. godine donijela Odluku o usvajanju Izvještaja o poslovanju Dioničkog društva BH Telecom za period I-XII 2011. godine, koji uključuje finansijske izvještaje, Izvještaj neovisnog revizora i izvještaje o radu Nadzornog odbora i Odbora za reviziju, kao i Odluku o rasporedu dobiti za 2011. godinu.

**IZVJEŠTAJ O REVIZIJI FINANSIJSKIH IZVJEŠTAJA
DIONIČKOG DRUŠTVA „BH TELECOM“ SARAJEVO
ZA 2011. GODINU**

1. UVOD

Dioničko društvo „BH Telecom“ Sarajevo je privredno društvo koje samostalno obavlja djelatnost od 08.01.2002. godine, nakon reorganizacije ranijeg jedinstvenog preduzeća JP PTT Saobraćaja BiH Sarajevo i njegove podjele na JP „BH Pošta“ d.o.o. Sarajevo i JP „BH Telecom“ d.o.o. Sarajevo.

U to vrijeme društvo je bilo organizovano kao društvo sa ograničenom odgovornošću, a nakon djelimične privatizacije provedene početkom 2003. godine, kojom je 10 % kapitala privatizirano putem javne ponude dionica, Rješenjem Kantonalnog suda u Sarajevu, broj: UF/I-520/04, od 12.03.2004. godine, registrovano je kao dioničko društvo.

Osnivač društva je Federacija BiH, a osnivačka prava u ime osnivača vrši Vlada Federacije BiH, putem Federalnog ministarstva prometa i komunikacija.

Osnovna djelatnost je pružanje telekomunikacijskih usluga fiksne i mobilne telefonije, internet usluga i prijenos podataka na lokalnom, državnom i međunarodnom nivou.

Društvo je organizovano kao jedinstvena samostalna organizacija i ekonomsko-poslovna cjelina na funkcionalnom, tehnološkom, procesnom i teritorijalnom principu. U organizacionom smislu Društvo čine osnovne organizacione jedinice i njihove unutrašnje, niže organizacione jedinice. Organizacione jedinice i njihov djelokrug, rukovođenje, kao i pravila o organizaciji unutrašnjeg rada utvrđeni su Statutom, a detaljno razrađeni Pravilnikom o radu.

Skraćeni naziv subjekta je: Dioničko društvo BH TELECOM Sarajevo (u daljem tekstu – Društvo).

Sjedište Društva je u Sarajevu, ulica Obala Kulina bana broj 8.

Na dan 31.12.2011. godine, Društvo je imalo 3.433 zaposlenika, od čega 3.354 u stalnom radnom odnosu i 79 na određeno radno vrijeme.

U Bilješkama uz finansijske izvještaje navodi se da su finansijski izvještaji pripremljeni u skladu sa Međunarodnim standardima finansijskog izvještavanja (MSFI) i tumačenjima Međunarodnog odbora za računovodstvene standarde (IASB).

2. PREDMET, CILJ I OBIM REVIZIJE

Predmet revizije su finansijski izvještaji Društva i usklađenost poslovanja sa važećim zakonskim i drugim relevantnim propisima.

Cilj naše revizije je da na osnovu provedene revizije izrazimo mišljenje da li su finansijski izvještaji pripremljeni u svakom značajnom pogledu u skladu sa važećom zakonskom regulativom i primjenjivim okvirom finansijskog izvještavanja. Revizija uključuje i procjenu da li Uprava i rukovodioci primjenjuju zakone i ostale važeće propise i akte, koriste li sredstva za odgovarajuće namjene u okviru propisanih i datih ovlaštenja, ocjenu finansijskog upravljanja, funkciju interne revizije i sistem internih kontrola uspostavljenih u svrhu zaštite imovine, kao i sposobnost da otkrivaju i spriječavaju značajno pogrešna prikazivanja u finansijskim izvještajima.

Zbog ograničenja vremena i resursa, revizijom nismo obuhvatili cjelokupno područje poslovanja, niti smo ispitivali sve transakcije. Sistemom uzorka ispitivali smo procese koji se odnose na obavljanje zakonom utvrđene djelatnosti, zakonsku i usklađenost sa općeprihvaćenim računovodstvenim načelima, planiranje poslovnih aktivnosti i sa njima povezane račune vezane za sredstva, obaveze i kapital, prihode i rashode, uključujući značajnije troškove poslovanja. Obzirom da je revizija obavljena na bazi uzorka i da postoje inherentna ograničenja u računovodstvenom sistemu i sistemu internih kontrola, postoji mogućnost da pojedine materijalno značajne greške nisu otkrivene.

Revizija je uključila i davanje preporuka za dalji rad za područja koja smo smatrali bitnim, a vezana su za finansijsko izvještavanje.

3. REZIME DATIH PREPORUKA

Izvršenom revizijom finansijskih izvještaja za 2011. godinu, konstatovali smo određene propuste i nepravilnosti. U cilju otklanjanja istih, dali smo slijedeće preporuke:

- *Dosljedno i u potpunosti poštivati sve usvojene akte i procedure, kontinuirano ih usklađivati sa zakonskom regulativom, a radi bolje efikasnosti iste prilagođavati vlastitim potrebama i stalno pratiti njihovu realizaciju;*
- *Nastaviti započete aktivnosti na analizi i preispitivanju starosne strukture zaliha, radi usklađivanja knjigovodstvene sa tržišnom vrijednosti i dosljedno i u potpunosti postupati u skladu sa usvojenim politikama i zahtjevima iz standarda;*
- *Uvažavati aktivnosti Odjela za internu reviziju i Odbora za reviziju i dosljedno postupati prema datim preporukama;*
- *Prilikom rezervisanja voditi računa da ne dolazi do dupliranja rezervisanja po istom osnovu i ne uvećavati iznos rezervisanja za PDV;*
- *Kontinuirano dograđivati metode poslovanja kojima će se u potpunosti iskoristavati svi raspoloživi resursi i racionalizirati troškovi poslovanja;*
- *Nastaviti započete aktivnosti na poboljšanju i unaprijeđenju vođenja zaliha investicionog materijala i opreme i iste, kao i sva stalna sredstva, vrednovati prema zahtjevima iz standarda, shodno MRS 36 – Umanjenje vrijednosti sredstava, a u vezi sa MRS 16 – Nekretnine, postrojenja i oprema i MRS 38 – Nematerijalna stalna sredstva;*
- *Potrebno je sve zalihe vrednovati prema zahtjevima iz MRS 2 – Zalihe i vlastitim aktima;*
- *Radi realnog iskazivanja ukupnog prometa izdataka i prihoda preispitati član 61. Pravilnika o računovodstvenim politikama, prema kojem je definisan otpis nenaplaćenih potraživanja u roku od 90 dana na teret rezervacije za umanjeње vrijednosti, dok se naknadni povrat iznosa koji su prethodno otpisani oprihoduje u korist rezervacije za umanjeње vrijednosti;*
- *Dosljedno primjenjivati i član 120. Pravilnika o računovodstvenim politikama;*
- *Kontinuirano unaprijeđivati interne procedure upravljanja potraživanjima, kako bi se preduprijedilo nastajanje potraživanja po korisnicima, koja u konačnici neće biti naplaćena. Poboljšati i iskoristiti sve mehanizme i raspoloživu tehnologiju kako bi ispravke potraživanja u narednom periodu bile manje;*
- *Troškove, investicije i obaveze priznavati i računovodstveno evidentirati u momentu stvaranja istih, u periodu na koji se isti odnose, u skladu sa Međunarodnim računovodstvenim standardima, a ukoliko u momentu priznavanja ne postoji odgovarajuća knjigovodstvena isprava evidentiranje vršiti u korist pasivnih vremenskih razgraničenja, shodno MRS 37 – Rezervisanja, potencijalne obaveze i potencijalna sredstva;*
- *Uprava treba sa dužnom pažnjom analizirati svoje dosadašnje metode u ostvarenju prihoda od prodaje, ispitivanjem tržišta utvrđivati trend potreba korisnika, pružajući korisnicima usluga pristup najnovijim tehnologijama;*
- *Potrebno je preispitati opravdanost vrste i visine troškova ostalih primanja, naknada i ostalih materijalnih prava zaposlenih, iako su ista isplaćena u skladu Pravilnikom o radu, kolektivnim ugovorom i važećom zakonskom regulativom, imajući u vidu opšte stanje u okruženju;*
- *Potrebno je pojačati sistem internih kontrola u cilju smanjenja svih troškova posebno u dijelu stvaranja nepotrebnih sudskih troškova, svih otpisa, kazni za prestupe i prekršaje, štete trećim licima itd;*
- *U cilju smanjenja troškova i poboljšanja efikasnosti, istom korisniku sve vrste usluga fakturirati putem jednog računa;*

- *Izvršiti kompletnu analizu svih vrsta usluga po osnovu kreiranja, štampanja, dostave i naplate računa korisnicima usluga, kao i koliki bi i kakvi efekti bili po osnovu preuzimanja nekih od ovih poslova u vlastitu nadležnost;*
- *Inicirati i pokrenuti aktivnosti na izmjeni postojećih kolektivnih ugovora u cilju njihovog prilagođavanja sadašnjim uslovima i realnoj situaciji u Federaciji i BiH;*
- *U cilju povećanja transparentnosti i efikasnosti nabavki, tendersku dokumentaciju sačinjavati jasno i precizno, a kriterije za dodjelu ugovora utvrđivati u ovisnosti od vrste i složenosti predmeta nabavke. U slučajevima dodjele ugovora putem pregovaračkog postupka bez objave obavještenja dosljedno i u potpunosti poštivati uslove iz člana 11. stav 4. pod a) tačka 1., 2. i 4. Zakona o javnim nabavkama BiH.*

4. NALAZ I PREPORUKE

4.1 Prethodno iskustvo sa klijentom i ostale kontrole nadležnih organa

Ured za reviziju institucija u Federaciji BiH po šesti put, a četvrti u kontinuitetu, obavlja reviziju finansijskih izvještaja predmetnog klijenta. U svim dosadašnjim revizijama data su mišljenja s rezervom.

U reviziji za prethodnu godinu date kvalifikacije odnosile su se na sporost i neefikasnost u realizaciji investicija, neusklađivanje i nevrjednovanje zaliha prema zahtjevima iz standarda i nepoštivanje propisanih procedura i postupaka u pojedinim revidiranim slučajevima dodjele ugovora o javnim nabavkama.

U 2011. godini poduzete su određene aktivnosti na implementaciji datih preporuka i otklanjanju propusta i nepravilnosti koje su uticale na izraženo mišljenje u reviziji za prethodnu godinu. U cilju pravilnog vrednovanja stalnih sredstava u pripremi i zaliha izvršen je vanredan popis, ali su značajniji rezultati i efekti postignuti samo u dijelu koji se odnosi na sredstva u pripremi, o čemu je detaljnije obrazloženo u tački 4.2. Izvještaja. I u vezi kvalifikacije i preporuka datih za javne nabavke, a posebno u dijelu koji se odnosi na nabavku asemblirane opreme poduzete su određene aktivnosti, ali se nismo uvjerali da je i u ovom segmentu postignut značajniji napredak i da su date preporuke u potpunosti ispoštovane.

U revidiranoj godini je od strane ovlaštenih lica Uprave za indirektno oporezivanje izvršena kontrola prijavljivanja i uplate PDV za period od 01.01.2010. do 31.12.2010. godine. Kontrolom je utvrđeno da je Društvo, kao obveznik PDV-a, u ukupnom kontrolisanom periodu, manje obračunalo i uplatilo porez na dodanu vrijednost u iznosu od 113.342 KM. Najveći dio od 110.620 KM odnosi se na neobračunati PDV na utvrđeni manjak stalnih sredstava po osnovu vanrednog popisa na dan 30.09.2010. godine.

Reviziju finansijskih izvještaja za 2011. godinu izvršio je i vanjski revizor, revizorska kuća „Revizija Revita“ d.o.o. Cazin i dao pozitivno mišljenje.

4.2 Sistem internih kontrola

Društvo je ustrojilo organizaciju i organizovalo organe u skladu sa Zakonom o privrednim društvima i Zakonom o javnim preduzećima u Federaciji BiH, a donijelo je i potrebne akte i usvojilo važnija pravila i procedure i nosilac je certifikata za upravljanje kvalitetom ISO 9001.

Organizacija Društva utvrđena je Statutom, a detaljno razrađena Pravilnikom o radu, u okviru kojeg su posebno uređeni organizacija rada, sistematizacija poslova i radnih mjesta i plaće, dodaci i naknade plaće.

Organizacionu šemu utvrdila je Uprava. Do druge polovine 2010. godine, Upravu su činili generalni direktor i šest izvršnih direktora. Krajem iste godine, usvojena je nova organizaciona šema, prema kojoj je smanjen broj izvršnih direktora. U avgustu 2011. godine, ponovo je izmijenjena organizaciona šema i povećan broj izvršnih direktora, sa četiri na šest, kao što je bilo i prethodne godine. Sve ovo ukazuje da je Društvo pod značajnim uticajem okruženja.

I pored donesenih akata i usvojenih procedura provedenom revizijom nismo se uvjerali da je sistem internih kontrola u potpunosti uspostavljen, u mjeri da obezbjedi razumno uvjerenje da su postignuti postavljeni osnovni ciljevi poslovanja, a prije svih što efikasnije upravljanje i uspješnije poslovanje i adekvatna zaštita imovine.

U cilju pravilnog vrednovanja stalnih sredstava u pripremi i zaliha izvršen je vanredan popis na dan 30.09.2011. godine. Provedene aktivnosti značajnije rezultate dale su u dijelu koji se odnosio na sredstva u pripremi. Na prijedlog popisnih komisija aktivirane su investicije u toku u vrijednosti od 20.418.457 KM. Nismo se uvjerali da su postignuti značajni efekti u segmentu zaliha. Nije data saglasnost za preknjiženje investicionih zaliha koje se nisu mogle povezati sa projektima na potrošni materijal i rezervne dijelove u vrijednosti od 6.389.000 KM. Nadležne direkcije nisu dale saglasnost ni za predloženi rashod investicionog materijala i opreme u vrijednosti od 632.458 KM i rashod potrošnog materijala i rezervnih dijelova u vrijednosti od 1.888.466 KM. Predmetnim popisom, a ni naknadno, nije izvršeno vrednovanje zaliha u skladu sa zahtjevima iz MRS 2 – Zalihe i članom 65. Pravilnika o računovodstvenim politikama, prema kojem se sve zalihe treba da vrednuju po nabavnoj ili neto utrživoj (prodajnoj) vrijednosti, u ovisnosti koja je niža, obzirom da stručni tim za procjenu vrijednosti zaliha za najveći dio istih nije imao odgovarajuću dokumentaciju koja bi poslužila kao osnov za procjenu sadašnje vrijednosti, niti je uspio obezbjediti podatke o njihovim tržišnim cijenama. Samo je manji iznos zaliha vrednovan u skladu sa navedenim standardom i vlastitim aktom. Za najveći dio iskazanih zaliha koje nisu imale promjena u revidiranoj godini, a posebno u dužem vremenskom periodu (preko tri godine) nije izvršena procjena, radi čega je vrijednost istih i dalje iskazana po nabavnim cijenama. Nismo se uvjerali ni da su okončane aktivnosti na objedinjavanju šifara investicionog materijala i materijala za redovno održavanje i njihovo preknjiženje sa sredstava u pripremi na tekuće zalihe materijala. Sve ovo potvrđuje da rezultati provedenih aktivnosti nisu dali očekivane efekte.

Vanrednim popisom utvrđeni su značajni manjkovi i viškovi sredstava. Kao manjak knjižena su sredstava u iznosu od 276.850 KM, od čega najveći dio u iznosu od 270.336 KM na teret Društva. Utvrđen je i višak u iznosu od 148.628 KM. Predložen je i rashod u iznosu od 1.735.727 KM, izvršeno preknjiženo investicionog materijala u iznosu od 1.397.725 KM na potrošni i 380.947 KM na materijal namijenjen prodaji. I prilikom redovnog godišnjeg popisa utvrđeni su određeni propusti i nedostaci. Popisne komisije nisu imale obezbijeden pristup i kontakt sa svim računopolagačima, radi čega nije izvršen popis stalnih sredstava nabavne vrijednosti 11.805 KM. Stalna sredstva nabavne vrijednosti 6.881.400 KM nisu zadužena u skladu sa usvojenim aktima, što otežava njihov popis i upravljanje istim. Iako su nadležne direkcije BH Mobile i BH Line bile zadužene da do kraja aprila tekuće godine okončaju aktivnosti na zaduženjima računopolagača, kao ni u prethodnom slučaju, iste nisu okončane do datog roka.

Kao i prethodnih godina, pojedina sredstva u pripremi stavljaju se u upotrebu bez tehničkog prijema i kolaudacije. Pored investicija aktiviranih na osnovu vanrednog popisa i na datum bilansa aktivirane su investicije u vrijednosti od 1.718.353 KM, shodno zaključku Uprave od 02.02.2010. godine. Naknadno obračunata amortizacija za sva aktivirana sredstva u ukupnom iznosu od 1.928.445 KM teretila je rashode izvještajnog perioda. Utvrđeni su i određeni nedostaci i odsustvo koordinacije između pojedinih regionalnih direkcija u vezi vođenja, evidentiranja i preknjiženja određenih stalnih sredstava.

Naprijed navedeno potvrđuje da je i prilikom redovnog godišnjeg popisa bila izražena nedovoljna efikasnost sistema internih kontrola, posebno prilikom popisa stvarnog stanja stalnih sredstava i inventara i utvrđivanja manjkova na teret računopolagača. U pojedinim slučajevima se tek nakon ispostavljenih faktura računopolagaču za iskazani manjak dokazivalo da sredstva uopće nisu ni bila popisana, što može biti jedan od razloga iskazanih manjkova. Obzirom da se prilikom popisa redovno pojavljuju značajne razlike, manjak u jednom popisu se pojavljuje kao višak u narednom, smatramo da su ova odstupanja u najvećem dijelu rezultat nepoštivanja vlastitih procedura u ovoj oblasti u dužem vremenskom periodu, ali i nepotpuno i nekvalitetno obavljani popisi u prethodnim godinama.

Iskazana sumnjiva i sporna potraživanja, kao i ispravka vrijednosti potraživanja od kupaca u iznosu od 53.520.211 KM, u odnosu na prethodnu godinu veća su za 6,68 %, a istovremeno čine 48,91 % bruto potraživanja od prodaje. U 2011. godini na teret rashoda ispravljena su potraživanja u iznosu od 14.519.907 KM. Značajna potraživanja od ino kupaca iz ranijeg perioda nisu naplaćena, a sva potraživanja od kupaca u zemlji do 50 KM, prema odluci Nadzornog odbora, ne utužuju se. Ni sve konfirmacije nisu usaglašene, niti su sva potraživanja iz prethodnih godina utužena. Posebno je izražena sporost okončanja sudskih postupaka u procesu naplate potraživanja.

Na datum bilansa ukalkulisani su troškovi za koje do kraja obračunskog perioda nisu zaprimljene fakture. Ukalkulisanje se vršilo po više osnova i na više pozicija, zbog čega se desilo da su u pojedinim slučajevima ukalkulisani iznosi po istom osnovu na dvije pozicije ili su se ukalkulisali iznosi sa pripadajućim PDV-om, što je rezultiralo precijenjenim rezervisanjima i troškovima perioda za iznos od 214.590 KM.

I u izvještajima Odjela za internu reviziju konstatovani su određeni propusti i nedostaci u radu Društva. U više direkcija (Generalna direkcija, RD Mostar i RD Bihać) uopće se ne vrši analiza starosne

strukture zaliha. Društvo još uvijek nema ustrojeno troškovno računovodstvo koje može pružiti relevantne informacije za optimizaciju troškova, praćenje profitabilnosti svih usluga koje Društvo pruža i obezbijediti informacije koje udovoljavaju zahtjevima regulatora vezanim za utvrđivanje troška usluge. Društvo nema ni adekvatan kontrolni mehanizam za upravljanje rizikom u oblasti eksternog izvještavanja, što podrazumijeva i sveobuhvatan i kontinuiran nadzor od strane Uprave. I u sistemu izvještavanja postoje određene slabosti čije je otklanjanje neophodno za efikasno strateško upravljanje i ostvarenje konkurentskih prednosti. Ne postoji QMS procedura za funkciju strateškog kontrolinga, niti nadležni sektor ima jasno definisan pristup i instrumente putem kojih prati realizaciju tih strategija.

Iako su nabavke u potpunosti uređene i do u detalje precizirane pisanim procedurama, smatramo da iste i dalje predstavljaju jedan od najrizičnijih procesa. Pored činjenice da se najveći broj ugovora i dalje dodjeljuje putem pregovaračkih postupaka bez objave obavještenja, ne možemo potvrditi ni pravilnost provedenih procedura dodjele ugovora putem otvorenih postupaka. Opredjeljenje Društva kao ugovornog organa, da u svim slučajevima dodjele ugovora putem otvorenih postupaka primjenjuje isti kriterij, po nama je upitno i ne omogućava potpunu primjenu Zakona o javnim nabavkama BiH, u svrhu najefikasnijeg načina trošenja sredstava, osiguranja pravične i aktivne konkurencije među potencijalnim dobavljačima, uz ostvarivanje jednakog tretmana, nediskriminacije i transparentnosti. Po nama, nema osnova da se u svim slučajevima dodjele ugovora putem otvorenih postupaka primjenjuje isti kriterij, obzirom da bi zbog prirode posla i specifičnosti pojedinih nabavki, a posebno radi potpune transparentnosti, u pojedinim slučajevima bilo razumno i opravdano primjeniti i drugi, zakonom propisani kriterij, o čemu je detaljno obrazloženo u tački 4.13. Izvještaja.

I od strane Odjela za internu reviziju konstatovane su nepravilnosti u postupcima nabavki. I dalje je prisutno dijeljenje predmeta ugovora na više nabavnih zahtjeva, što je posebno izraženo u Telecom Inženjering-u, u što smo se i sami uvjerali u postupku revizije. Veći broj ugovora dodijeljen je firmi „Liv elektronik“ d.o.o. Sarajevo putem konkurentskog zahtjeva. U pojedinim slučajevima dodjele ugovora putem pregovaračkog postupka bez objave obavještenja nisu poštovane usvojene vlastite procedure o nabavci, obzirom da od kandidata - potencijalnih ponuđača nije tražen validan dokaz (dokument) da oni jedini mogu izvršiti predmetnu nabavku. Prihvatila se samo izjava kandidata.

I na sjednicama Nadzornog odbora ukazano je da su izvršene revizije u prethodnoj godini i ranijim godinama pokazale određene slabosti u pojedinim oblastima i segmentima poslovanja, a posebno u dijelu koji se odnosi na javne nabavke i problematiku zaliha.

Sve su ovo razlozi zbog kojih ne možemo potvrditi da je u ovom procesu u potpunosti uspostavljen adekvatan sistem internih kontrola, posebno u značajnom dijelu otvorenih postupaka i postupaka dodjele ugovora putem pregovaračkih postupaka bez objavljivanja obavještenja.

Evidentno je da su u ovom segmentu poslovanja ograničene i aktivnosti Odjela za internu reviziju.

Propusti u radu Društva konstatovani su i od strane Odbora za reviziju. Na njihovim sjednicama konstatovano je da Uprava nije redovno izvještavala Nadzorni odbor o realizaciji preporuka Odjela za internu reviziju, radi čega nisu kontinuirano i pravovremeno informisani o provedenim aktivnostima na njihovoj realizaciji. Odbor za reviziju duže vrijeme nije dobivao izvještaje o nabavkama koje je Uprava bila dužna da podnosi u skladu sa odredbama člana 35. stav 1, pod c) Zakona o javnim preduzećima u Federaciji BiH. Izvještaj Uprave o potpisanim ugovorima u 2011. godini Odbor za reviziju je po prvi put razmatrao na sjednici održanoj 17.10.2011. godine, uz napomenu, da je ovakva praksa bila i prethodne godine. Odbor za reviziju nije bio u dovoljnoj mjeri uključen ni u izbor i imenovanje vanjskog revizora za 2011., 2012. i 2013. godinu, iako je isti, prema članu 28. stav 1. pod a) Zakona o javnim preduzećima u Federaciji BiH, nadležan za njegovo imenovanje. Podsjećamo da je i u ovom postupku dodjele ugovora, zbog neprecizne i diskriminatorne tenderske dokumentacije postupak bio poništen.

Krajem 2011. godine, Odbor za reviziju usvojio je Prijedlog revidiranog Plana Odjela za internu reviziju za 2011. godinu. Nismo upoznati sa razlozima usvajanja ovakvog Plana, ali smo iz raspoložive dokumentacije i korespondencije utvrdili da je isti usvojen zbog problema i poteškoća sa kojima se susreće interna revizija, uz konstatacije da će navedeni problemi ostati i u narednom periodu. Odbor za reviziju izrazio je potpuno razumijevanje za probleme i poteškoće, te konstatovao opravdanim usvajanje predmetnog rebalansa.

Usvojene računovodstvene politike nisu se poštivale ni u dijelu koji se odnosi na stalna sredstva, obzirom da na datum bilansa nije vršeno preispitivanje njihove iskazane vrijednosti.

Dosljedno i u potpunosti poštivati sve usvojene akte i procedure, kontinuirano ih usklađivati sa zakonskom regulativom, a radi bolje efikasnosti iste prilagođavati vlastitim potrebama i stalno pratiti njihovu realizaciju.

Nastaviti započete aktivnosti na analizi i preispitivanju starosne strukture zaliha, radi usklađivanja knjigovodstvene sa tržišnom vrijednosti i dosljedno i u potpunosti postupati u skladu sa usvojenim politikama i zahtjevima iz standarda.

Uvažavati aktivnosti Odbora za internu reviziju i Odbora za reviziju i dosljedno postupati prema datim preporukama.

Prilikom rezervisanja voditi računa da ne dolazi do dupliranja rezervisanja po istom osnovu i ne uvećavati iznos rezervisanja za PDV.

4.3 Planiranje i izvještavanje

Trogodišnji plan poslovanja za period od 2009. do 2011. godine i njegova tri rebalansa doneseni su u skladu sa Pravilnikom o planiranju i Metodologijom za izradu i nadgledanje realizacije trogodišnjeg plana poslovanja i sadrže sve elemente propisane članom 23. Zakona o javnim preduzećima u Federaciji BiH. Skupština Društva je 26.12.2011. godine donijela i Odluku o usvajanju Trogodišnjeg plana poslovanja za period od 2012. do 2014. godine.

U 2011. godini, osnovne ekonomske kategorije planirane su i ostvarene u slijedećim iznosima:

R. br.	Pozicija	Ostvareno u 2010. godini	Plan za 2011.	Ostvareno u 2011. godini	Indeks (5:3)	Indeks (5:4)
1	2	3	4	5	6	7
I	Prihodi	600.848.436	622.448.000	618.240.248	102,89	99,32
II	Rashodi	446.741.623	467.303.000	468.024.652	104,76	100,15
III	Dobit prije poreza (I-II)	154.106.813	155.145.000	150.215.596	97,47	96,82

Ostvareni prihodi u odnosu na prethodnu godinu veći su za 2,89 %, a manji za 0,68 % u odnosu na planirane. Istovremeno, u odnosu na prethodnu godinu rashodi su veći za 4,76 %, a isti su kao i prihodi, Rebalansom plana iz decembra 2010. godine, prilagođeni očekivanom ostvarenju.

Pored subjektivnih razloga koji su imali uticaja na poslovne rezultate o kojima će se konstatovati u daljem tekstu Izvještaja, ističemo da je na ostvarenje planiranih aktivnosti u značajnoj mjeri uticalo i vanjsko okruženje, posebno u mobilnoj mreži, gdje na ovom području aktivno učestvuju tri dominantna operatera, više davaoca internet usluga, mrežnih i operatora za pružanje fiksnih javnih telefonskih usluga. Radi potreba širenja na tržištu, povećava se broj zaposlenih za podršku korisnicima, a kod unapređenja prodaje povećavaju se troškovi usluga, zaposlenih, zakupa (otvaranje telecom centara), što direktno utiče na ukupne finansijske efekte.

Nadzorni odbor je 27.04.2012. godine utvrdio prijedlog odluke o usvajanju Izvještaja o poslovanju i uputio Skupštini na usvajanje. Skupština Društva je 25.05.2012. godine donijela Odluku o usvajanju Izvještaja o poslovanju Dioničkog društva BH Telecom za period I-XII 2011. godine, koji uključuje finansijske izvještaje, Izvještaj neovisnog revizora i izvještaje o radu Nadzornog odbora i Odbora za reviziju, kao i Odluku o rasporedu dobiti za 2011. godinu.

Kontinuirano dograđivati metode poslovanja kojima će se u potpunosti iskoristavati svi raspoloživi resursi i racionalizirati troškovi poslovanja.

4.4 Stalna sredstva i dugoročni plasmani

Stalna sredstva i dugoročni plasmani iskazani u knjigovodstvenoj vrijednosti od 940.078.097 KM, u odnosu na prethodnu godinu manji su za 2,24 %.

Struktura stalnih sredstava i dugoročnih plasmana na datum bilansa bila je slijedeća:

	31.12.2011.	31.12.2010.
STALNA SREDSTVA I DUGOROČNI PLASMANI	940.078.097	961.623.066
Nematerijalna sredstva	137.571.142	138.805.459
Nekretnine, postrojenja i oprema	742.187.036	741.953.977
Dugoročni finansijski plasmani	55.554.262	76.309.150
Druga dugoročna potraživanja	4.710.454	4.495.876
Dugoročna razgraničenja	55.203	58.604

Stalna sredstva iskazuju se po nabavnoj vrijednosti. Društvo kapitalizira troškove materijala i radne snage korištene pri izgradnji stalnog sredstva i troškove kamata. Nakon početnog priznavanja, pojedino stalno sredstvo iskazuje se po njegovom trošku nabavke, umanjeno za akumuliranu amortizaciju i akumulirane gubitke od umanjnja.

U okviru stalnih sredstava najznačajnija su nematerijalna sredstva, nekretnine, postrojenja i oprema i dugoročni finansijski plasmani.

Nematerijalna sredstva su na nivou prošlogodišnjih i u najvećem dijelu odnose se na licence i računarske programe.

- **Licence** iskazane u iznosu od 110.034.814 KM predstavljaju najznačajnija nematerijalna sredstva. Iste se u najvećem dijelu odnose na GSM dozvole. Društvo je u septembru 2004. godine dobilo Dozvolu za pružanje GSM usluga (licencu G2 operatera), nominalne vrijednosti 140.000.000 KM na period od 15 godina, a u martu 2009. godine i Dozvolu za pružanje mobilnih usluga na univerzalnim telekomunikacijskim sistemima, nominalne vrijednosti 15.000.000 EUR, u protuvrijednosti od 29.337.450 KM, takođe na period od 15 godina, koja se vezuje za prethodno dobivenu dozvolu. Shodno zahtjevima iz MRS 38 – Nematerijalna sredstva i MRS 39 – Finansijski instrumenti: priznavanje i mjerenje, dobivene dozvole iskazuju se po diskontovanoj vrijednosti.

U 2011. godini, nabavljene su nove i dograđene postojeće licence, od kojih nisu sve aktivirane.

Povećanje vrijednosti licenci rezultat je uknjižavanja vrijednosti kolaudovanih investicijskih ulaganja, a na osnovu relevantnih zapisnika nadležnih komisija.

Obzirom na iskustva iz prethodnih godina, Uprava je 02.02.2010. godine, donijela zaključak kojim je zadužila nadležnu direkciju za investicije i druge organizacione jedinice da u svim slučajevima kada se dođe do saznanja da je sredstvo pušteno u rad izdaju dokument o toj činjenici, bez obzira na sticanje svih potrebnih uslova za kolaudaciju, kako bi se obračun kolaudacije izvršio u momentu njegovog puštanja u rad. S tim u vezi, u toku vanrednog i redovnog godišnjeg popisa komisije su utvrdile da se određena nematerijalna sredstva koriste, iako se vode na pripremi. Stoga su i predložile da se ista sredstva aktiviraju, bez okončane kolaudacije. Pored ostalog, aktivirane su 3G licence nabavljene od firme „Ericsson Nikola Tesla“ Zagreb, po više faktura, u vrijednosti od 4.827.193 KM, po ugovoru od 29.06.2010. godine. Na isti način postupljeno je i kod Projekta prilagodbe sistema za podršku uvođenja složenih usluga u 2011. godini, u vrijednosti od 715.349 KM, realizovanih u vlastitoj režiji.

- **Računarski programi** iskazani u iznosu od 21.582.951 KM predstavljaju prava na korištenje softvera i u odnosu na prethodnu godinu manji su za 11,23 %.

Nekretnine, postrojenja i oprema u iznosu od 742.187.036 KM predstavljaju najveći dio imovine. U okviru iste iskazani su i dati avansi u iznosu od 682.354 KM.

Struktura i promjene na ovoj imovini, bez uključenih avansa, daju se u slijedećoj tabeli:

Opis	Zemljišta	Poslovni objekti	Mreže	Centrale i prenosni ur.	Ostala oprema	Nekretnine u pripremi	Ukupno
1	2	3	4	5	6	7	8
1 Nabavna vrijednost							
na dan 31.12.2010.	10.540.314	202.502.612	570.486.705	467.341.704	236.907.227	195.341.999	1.683.120.561
- prilagodbe	-	-	-	-	-	(70.358.155)	(70.358.155)
- direktna povećanja	-	-	-	-	-	183.823.633	183.823.633
- prijenos sa pripreme	269.288	8.184.641	21.425.196	22.005.893	42.918.238	(117.034.981)	(22.231.725)
- prenos sa zaliha (sa dr.klase)	-	(12.600)	(2.548)	-	(321)	-	(15.469)
- donos sa druge klase	9.895	-	-	-	9.487	-	19.382
- reklasif.sa konta na konto	(364)	(974.711)	(6.139.088)	(5.256.427)	(11.029.008)	-	(23.399.598)
- sa konta na konto	284	984.520	5.949.623	5.230.319	11.234.773	-	23.399.519
- otuđenje i rashodovanje	-	(401.458)	(5.038.611)	(4.829.624)	(3.823.389)	(1.635.195)	(15.728.277)
na dan 31.12.2011.	10.819.417	210.283.004	586.681.277	484.491.865	276.217.007	190.137.301	1.758.629.871
2 Akumulirana amortizacija							
na dan 31.12.2010.	-	69.820.781	378.923.865	349.830.562	147.554.256	-	946.129.464
- amortizacija perioda	-	5.432.869	17.346.080	31.662.102	28.398.023	-	82.839.074
- amortizacija iz ran.perioda	-	-	-	-	7.000	-	7.000
- prenos sa konta na konto	-	(152.992)	(292.412)	(3.937.622)	(10.188.772)	-	(14.571.798)
- donos sa konta na konto	-	180.813	223.623	3.897.266	10.270.096	-	14.571.798
- višak	-	74.496	99.159	413.112	1.272.588	-	1.859.355
- prenos sa druge klase	-	-	-	-	7.412	-	7.412
- otuđenje i rashodovanje	-	(133.029)	(5.021.904)	(4.778.450)	(3.783.733)	-	(13.717.116)
na dan 31.12.2011.	-	75.222.938	391.278.411	377.086.970	173.536.870	-	1.017.125.189
3 Neto knjigov.vrijednost							
na dan 31.12.2010.	10.540.314	132.681.831	191.562.840	117.511.142	89.352.971	195.341.999	736.991.097
na dan 31.12.2011.	10.819.417	135.060.066	195.402.866	107.404.895	102.680.137	190.137.301	741.504.682

- **Zemljište** je iskazano u iznosu od 10.819.417 KM. Najveći dio u iznosu od 6.881.400 KM odnosi se na uknjiženo zemljište u sklopu poslovne zgrade nabavljene u prethodnoj godini. I u 2011. godini nabavljeni su skladišni prostori, u okviru kojih i zemljište. Pored ostalog, od firme "Ataše" d.o.o. Sarajevo kupljeno je skladište u vrijednosti od 2.900.000 KM, po ugovoru od 22.06.2011. godine, od čega se na zemljište odnosi 96.730 KM.

- **Poslovni objekti** iskazani u iznosu od 135.060.066 KM u najvećem dijelu čine zgrade namijenjene za obavljanje poslovnih i administrativnih djelatnosti. U okviru ove grupe vode se i antenski stubovi i tornjevi, kao i ostali poslovni građevinski objekti. U 2011. godini aktivirana su ulaganja po različitim osnovama u iznosu od 8.184.641 KM. U svim slučajevima aktiviranja sredstava zapisnicima su utvrđeni vijek trajanja i stope amortizacije.

- **Mreže** iskazane u iznosu od 195.402.866 KM predstavljaju najznačajnu imovinu namijenjenu za obavljanje osnovne djelatnosti. I ova pozicija u odnosu na prethodnu godinu neznatno je povećana, i to za 2,00 %. Ono što je karakteristično za istu je činjenica da pojedine investicije traju i po nekoliko godina, a neke su započete 2007. godine. U 2011. godini aktivirana su izvršena ulaganja u vrijednosti od 21.425.196 KM. U najvećem dijelu okončani su radovi na TK kapacitetima, pristupnim mrežama i optičkim spojnim putevima na području više regionalnih direkcija.

- **Centrale i prenosni uređaji** u iznosu od 107.404.895 KM, u odnosu na prethodnu godinu manji su za 8,60 %. Podsjećamo, ova pozicija je i 2010. godini, u odnosu na prethodnu imala značajno smanjenje od 12,11 %. U 2011. godini aktivirana su ulaganja u vrijednosti od 22.05.893 KM. Pored ostalog, aktivirani su objekti: Razvoj Core mreže, razvoj IMS, novi NDC i nove funkcionalnosti servisne mreže, MSAN,

Proširenje sistema Softswitch-a hiE9200, Linijska oprema i multipleksni sistemi – upgrade nadzorne platforme SOO i zamjena DXC uređaja MDH80, nabavljeni od strane više dobavljača, po zapisnicima o kolaudaciji – konačnom finansijskom obračunu, a po zaključcima komisije za konačan finansijski obračun izvršenih ulaganja.

- **Ostala oprema** iskazana u iznosu od 102.680.137 KM, u odnosu na prethodnu godinu veća je za 14,92 %. Najveće aktiviranje investicija u 2011. godini od 42.918.238 KM odnosilo se na ovu grupu konta. Uglavnom se radilo o aktiviranju računarske opreme, mjernih i kontrolnih uređaja i ostalih uređaja i mašina. Pored ostalog, aktivirana su ulaganja u Proširenje STP platforma za nadzor NGN signalizacije, Konsolidaciju baze podataka u servisnoj mreži, LPS Platforma (LBS – SW i Serveri), IPTV SRB uređaji. Na ovu poziciju aktivirano je i ulaganje u objekat Teleshop – Montiranje WLL DEKT opreme u Bosanskom Šamcu, od 21.09.2011. godine, po zapisniku o kolaudaciji – konačnom finansijskom obračunu, uz napomenu da se radi o investiciji započetoj u 2004. godini.

- **Nekretnine, postrojenja i oprema u pripremi** u iznosu od 190.137.301 KM, u odnosu na prethodnu godinu manji su za 2,67 %.

U okviru ove pozicije najznačajniji su projekti i zalihe opreme i investicionog materijala.

- **Projekti** u biti predstavljaju investicije u toku. Isti su iskazani u iznosu od 132.901.010 KM i u odnosu na prethodnu godinu veći su za 113,21 %. U revidiranoj godini započeti su novi projekti, a izvršena kolaudacija okončanih u vrijednosti od 31.605.342 KM. Najveći dio u vrijednosti od 25.919.813 KM odnosi na projekte započete u ranijim godinama, dok se preostalih 5.685.529 KM odnosi na projekte iz tekuće godine.

U postupku revizije utvrdili smo da je u ovom segmentu postignut određeni napredak, ali da još uvijek nisu u potpunosti prevaziđene slabosti u vezi realizacije investicionih ulaganja. Na osnovu revidiranih uzoraka utvrdili smo da se u pojedinim slučajevima, kao i prethodnim godinama, investicije realizuju sporo i neefikasno i da se u potpunosti ne provode usvojene procedure vezane okončanje investicija, kolaudaciju i aktiviranje, uključujući i knjigovodstveno evidentiranje. I dalje se sredstva stavljaju u upotrebu bez tehničkog prijema i kolaudacije. Aktiviranje istih uglavnom se vrši nakon izvršenog vanrednog i redovnog godišnjeg popisa, na osnovu prijedloga nadležnih komisija. I u postupku predmetne revizije na revidiranim uzorcima utvrdili smo da pojedine investicije od momenta odobrenja sredstava i početka izgradnje do konačne kolaudacije u prosjeku traju od 2 do 3 godine. Na investicijama započetim u prethodnim godinama u vrijednosti od 15.002.682 KM, u 2011. godini nije bilo nikakvih promjena, od čega su 22 investicije u vrijednosti od 6.020.066 KM započete prije više od tri godine.

- **Zalihe opreme i investicionog materijala** u iznosu od 46.506.795 KM, u odnosu na 69.039.410 KM iskazanih na datum prethodnog bilansa manje su za 32,64 %.

U narednoj tabeli daje se pregled promjena na ovim zalihama u periodu od 2007. do 2011. godine:

PREGLED STANJA ZALIHA U PERIODU OD 2007 - 2011. GODINE

Konto	Opis	Stanje na dan 31.12.2007.	Stanje na dan 31.12.2008.	Stanje na dan 31.12.2009.	Stanje na dan 31.12.2010.	Stanje na dan 31.12.2011.	Indeks (7:6)
1	2	3	4	5	6	7	8
0257	Zalihe opreme	23.351.341	30.572.234	35.930.557	45.639.299	25.400.021	55,65
0258	Zalihe invest.materijala	25.307.158	30.926.048	29.742.139	23.400.111	21.106.774	90,20
	U K U P N O	48.658.499	61.498.282	65.672.696	69.039.410	46.506.795	67,36

Najveće smanjenje od 44,35 % imale su zalihe opreme, dok su zalihe investicionog materijala smanjene za 9,80 %.

U narednoj tabeli daje se uporedna starosna struktura ovih zaliha u odnosu na prethodnu godinu:

Pozicija	2011. godina	2010. godina	Indeks (2:3)
1	2	3	4
Zalihe koje su imale promjene u revidiranoj godini	26.311.572	47.156.132	55,80
Zalihe koje nisu imale promjene u jednoj godini	11.533.572	11.596.036	99,46
Zalihe koje nisu imale promjene u dvije godine	6.053.639	6.007.466	100,77
Zalihe koje nisu imale promjene u tri godine	2.607.612	4.279.776	60,93
Ukupno	46.506.795	69.039.410	67,36

Učešće zaliha koje nisu imale promjene u revidiranoj godini u odnosu na ukupno iskazane zalihe je 24,80 %.

O problematici zaliha u više navrata raspravljano je na sastancima Uprave i na sjednicama Nadzornog odbora. Iako su u revidiranoj godini započete, do okončanja predmetne revizije nisu okončane aktivnosti na vrednovanju zaliha investicionog materijala i opreme u skladu sa zahtjevima iz MRS 36 – Umanjenje vrijednosti sredstava. Nije data saglasnost za preknjiženje svih predloženih investicionih zaliha na potrošni materijal i rezervne dijelove. Radi se o zalihama u vrijednosti od 6.389.000 KM koje se nisu mogle povezati sa projektima na potrošni materijal i rezervne dijelove. Stoga se nismo dokumentovano uvjerali o korisnosti i upotrebljivosti svih ovih zaliha, a što se posebno odnosi na zalihe BH Line. Neovisno o tome da li će se i kada iste koristi, što je procjena Uprave, po nama je upitna njihova iskazana vrijednost.

Na osnovu naprijed navedenog više je nego izvjesno da vrijednost iskazanih zaliha nije realna, a što se posebno odnosi na zalihe nabavljene prije više od tri godine, u vrijednosti od 2.607.612 KM.

Amortizacija

Društvo primjenjuje linearni metod otpisa stalnih sredstava, i to za svako pojedinačno sredstvo, na osnovu Odluke o utvrđivanju metode obračuna amortizacije, klasa stalnih sredstava i stopa amortizacije za 2011. godinu, od 07.02.2012. godine, donesene shodno usvojenim računovodstvenim politikama, usklađenim sa zahtjevima iz standarda.

Najznačajnije pojedinačne i amortizacione stope po grupama, daju se u slijedećoj tabeli:

Grupa sredstava	Vijek upotrebe	% otpisa
Licence za koje ugovorom nije definisan rok	8,3 godine	12,00
Softveri i ostala nematerijalna sredstva	5,0 godina	20,00
Građevine (upravne, poslovne zgrade i objekti)	od 20,0 do 77,0 godina	od 1,30 do 5,00
Mreže (pristupne, kablovske, kanaliz. i stup.)	od 20,0 do 33,3 godine	od 3,00 do 5,00
Centrale analogne i pomoćni uređaji	od 10,0 do 14,3 godine	od 7,00 do 10,00
Centrale digitalne (SPC, DSLAM, xDSL)	10,0 godina	10,00
Čvor int.mreže (IN, SMS, VMS, GPRS)	6,7 godina	15,00
Kablovski, multipleksni, relejni uređaji i antene	6,7 godina	15,00
Računarska oprema – računari, osim servera i rač.za n.	4,0 godine	25,00
Računarska oprema – serveri i računari za nadzor	5,0 godina	20,00
Računarska oprema – štampači i skeneri	3,0 godine	33,33
Transportna sredstva – putnička vozila	7,0 godina	14,30
Oprema za prenos podataka	6,7 godina	14,30

Dugoročni finansijski plasmani iskazani u iznosu od 55.554.262 KM u odnosu na prethodnu godinu manji su za 27,20 %. Osnovni razlozi za smanjenje su oročeni depoziti koji su u skladu sa MRS 39 - Finansijski instrumenti: priznavanje i mjerenje, reklasificirani u kratkoročne finansijske plasmane.

Dugoročne finansijske plasmane čine:

- **Finansijska sredstva raspoloživa za prodaju** iskazana u iznosu od 32.554.262 KM predstavljaju ulaganje u dionice. Radi se o ulaganju u 552.064 dionica kompanije „Eutelsat Paris Communications“ po cijeni od 1 EUR nominalne vrijednosti. Na datum bilansa izvršeno je usklađenje vrijednosti dionica sa vrijednošću dionice na berzi koja je iznosila 30,15 EUR, a uknjiženo je i povećanje ulaganja i revalorizacionih rezervi u iznosu od 2.980.092 KM.

- **Ostali dugoročni finansijski plasmani** iskazani u iznosu od 23.000.000 KM odnose se na dugoročno oročena sredstva u poslovnim bankama (preko 12 mjeseci), po ugovorima. Sredstva su oročena na period od 13 do 37 mjeseci u tri poslovne banke, uz kamatne stope u rasponu od 5,00 % do 5,50 %. Odabir banaka vršen je putem otvorenog postupka i po pozivu, shodno usvojenim politikama i posebnoj proceduri o upotrebi novčanih sredstava. Pri donošenju odluke o oročavanju sredstava i odabiru banaka vodilo se računa o disperziji rizika.

Druga dugoročna potraživanja iskazana u iznosu od 4.710.454 KM odnose se na potraživanja po osnovu prodaje na kredit i date kredite zaposlenima.

- **Potraživanja po osnovu prodaje na kredit** u iznosu od 1.792.952 KM odnose se na prodaju na kredit paketa po osnovu asemblirane usluge, čija obaveza za plaćanje nastaje u periodu dužem od 12 mjeseci.

- **Kreditni dati zaposlenima** iskazani u iznosu od 2.917.503 KM odnose se na kredite date zaposlenima u ranijem periodu, prije stupanja na snagu Zakona o javnim preduzećima u Federaciji BiH. Otplata ovih kredita je redovna.

Dugoročna razgraničenja iskazana u iznosu od 55.202 KM odnose se na unaprijed plaćene troškove za zakup prostora za bazne stanice.

Procjena vrijednosti umanjena stalnih sredstava

Društvo na datum bilansa nije vršilo procjenu postoje li bilo kakvi pokazatelji da je vrijednost nekog sredstva umanjena, niti je vršena procjena nadoknadive vrijednosti za takva sredstva, shodno zahtjevu MRS 36 – Umanjenje vrijednosti sredstava, a u vezi sa MRS 16 – Nekretnine, postrojenja i oprema i MRS 38 – Nematerijalna stalna sredstva.

Vlasništvo nad nekretninama

Društvo još uvijek ne raspolaže sa dokumentacijom o vlasništvu za sve nekretnine iskazane u finansijskim izvještajima. Prema podacima nadležne Izvršne direkcije za pravne poslove, upravljanje organizacijom i ljudskim resursima, na dan 31.12.2011. godine, od 521 nekretnine koje se vode u poslovnim knjigama, u zemljišne knjige upisano je 431 nekretnina, dok je 90 nekretnina u postupku upisa.

Upoređujući ove podatke sa stanjem na datum prethodnog bilansa, kada je od ukupno 457 nekretnina, 374 bilo uknjiženo, a za 83 upis bio u toku, proizilazi da je posao upisa nekretnina u zemljišne knjige kontinuiran, obzirom da se broj kupljenih zemljišta i poslovnih prostora iz godine u godinu povećava, pa su stoga i kontinuirane aktivnosti na upisu istih u zemljišne knjige.

Hipoteke i založno pravo

Prema izjavama odgovornih lica, Društvo nema ograničenja u raspolaganju nad imovinom, obzirom da nije terećeno hipotekama na nekretnine i založnim pravom na pokretnu imovinu.

Nastaviti započete aktivnosti na poboljšanju i unaprijeđenju vođenja zaliha investicionog materijala i opreme i iste, kao i sva stalna sredstva, vrednovati prema zahtjevima iz standarda, shodno MRS 36 – Umanjenje vrijednosti sredstava, a u vezi sa MRS 16 – Nekretnine, postrojenja i oprema i MRS 38 – Nematerijalna stalna sredstva.

4.5 Zalihe

Na datum bilansa iskazane su slijedeće zalihe:

	31.12.2011.	31.12.2010.
ZALIHE	34.853.857	34.897.691
Sirovine, materijal, rezervni dijelovi i sitan inventar	29.730.468	28.331.118
Proizvodnja u toku	412.402	18.144
Proizvodi	203.946	149.037
Roba u skladištu	3.516.787	6.162.345
Stalna sredstva namijenjena prodaji	325.328	
Avansi za nabavku zaliha	664.925	237.047

Zalihe u iznosu od 34.853.857 KM, na nivou su zaliha iskazanih na prethodni datum bilansa.

U cilju realizacije datih preporuka i poštivanja zahtjeva iz standarda i vlastitih akata, Uprava je donijela Zaključak kojim se ovlaštene podnosioci nabavnih zahtjeva obavezuju da se kod svake nabavke zaliha obavezno provjeri stanje na zalihama, da se aktima Društva utvrde optimalne količine zaliha i da se što prije izvrši objedinjavanje investicionog i potrošnog materijala po šiframa.

Tokom godine prije pokretanja zahtjeva za nabavku podnosioci nabavnih zahtjeva su kod svake nabavke u zahtjevu navodili da na skladištu nema zaliha koje treba nabaviti. Izvršen je i vanredan popis 30.09.2011. godine. Uprava smatra da zalihe nisu zastarjele, da iste služe za održavanje i nije prihvaćen prijedlog da se izvrši objedinjavanje investicionog i potrošnog materijala po šiframa, a imenovan je stručni tim koji je imao zadatak da na osnovu izvještaja popisnih komisija vanrednog popisa pripremi prijedlog za nivelaciju cijena na niže na nivou Društva.

Na osnovu Odluke o izvršenom popisu na dan 30.09. 2011. godine izvršeno je preknjižavanje zaliha opreme i investicionog materijala na potrošni materijal ukupne vrijednosti od 346.755 KM i izvršeno je njihovo umanjene za 30 % ili 191.301 KM, a nakon umanjnja vrijednost materijala je 155.454 KM. Procjenu vrijednosti umanjnja zaliha potrošnog materijala koje su starije od tri godine za kojim Društvo ima potrebe, a koje su popisne komisije popisale na dan 30.09.2011. godine Stručni tim nije izvršio, a što je detaljnije pojašnjeno u tački 4.2. Izvještaja.

U narednom pregledu daje se vrijednost iskazanih zaliha na datum bilansa koje nisu imale promjena u periodu od jedne, dvije i tri godine:

Red.br.	Pozicija	Zalihe koje nisu imali promjene od 1 do 3 godine			Ukupno
		do godine	u dvije godine	u tri godine	
1.	Zalihe potrošnog materijala	427.669	320.337	155.267	903.273
2.	Zalihe rezervnih dijelova	4.347.235	3.562.053	2.551.548	10.460.836
3.	Zalihe sitnog inventara	5.064.618	3.281.092	2.654.354	11.000.064
4.	Zalihe gotovih proizvoda	24.959	22.603	22.603	70.165
5.	Zalihe trgovačke robe	43.649	41.254	11.061	95.964
	Ukupno	9.908.130	7.227.339	5.394.833	22.530.302

I iz naredne tabele se vidi da su neznatno smanjene zalihe koje nisu imale promjene u prethodne tri godine:

Pozicija	2011. godina	2010. godina	Indeks (2:3)
1	2	3	4
Zalihe koje nisu imale promjene u revidiranoj godini	9.908.130	10.494.594	94,41
Zalihe koje nisu imale promjene u posljednje dvije godine	7.227.339	7.003.715	103,19
Zalihe koje nisu imale promjene u zadnje tri godine	5.394.833	5.495.243	98,17
Ukupno	22.530.302	22.993.552	97,98

U 2011. godini vrijednost zaliha koje nisu imale promjena u periodu od jedne, dvije i tri godine u visini od 22.530.302 KM je manja za samo 2,02 % u odnosu na prethodni godinu što potvrđuje konstatacije iz ranijih izvještaja da je uglavnom trošeno ono što je nabavljano u tekućoj godini, mada Uprava navodi da zalihe nisu zastarjele i da služe za održavanje.

Obzirom da nije izvršena procjena vrijednosti zaliha potrošnog materijala starijih od tri godine, a da na istim tokom godine nije bilo promjena, nismo u mogućnosti potvrditi iskazanu vrijednost u visini od 5.394.833 KM.

U Bilješkama uz finansijske izvještaje nisu objavljene ni sve potrebne informacije o zalihama, shodno zahtjevima iz paragrafa 36. MRS 2 – Zalihe.

Potrebno je sve zalihe vrednovati prema zahtjevima iz MRS 2 – Zalihe i vlastitim aktima.

4.6 Potraživanja

U finansijskim izvještajima iskazana su slijedeća potraživanja:

	31.12.2011.	31.12.2010.
POTRAŽIVANJA	220.756.825	250.664.939
Potraživanja od prodaje	55.903.436	55.305.592
Druga kratkoročna potraživanja	11.431.891	9.596.096
Kratkoročni finansijski plasmani	142.553.967	177.337.090
Potraživanja za ulazni PDV	59.282	356.019
Aktivna vremenska razgraničenja	10.808.249	8.070.142

Potraživanja u iznosu od 220.756.825 KM, u odnosu na prethodnu godinu manja su za 11,93 %.

Pravilnikom o računovodstvenim politikama uređene su politike potraživanja, i usaglašene su sa zahtjevima iz standarda.

Regionalne direkcije - Službe za kontrolu prihoda i evidencija vrše kontinuiranu kontrolu izvršenih usluga, nakon čega JP „BH Pošta“ d.o.o. Sarajevo preuzima podatke, printa račune i dostavlja na adrese svih kupaca. Sve Regionalne direkcije iz svojih baza podataka knjigovodstveno evidentiraju potraživanja od svakog korisnika usluga po vrstama, prate potraživanja i vrše njihovu naplatu. U skladu sa općim uvjetima za pružanje telekomunikacijskih usluga definisanih Pravilnikom o finansijskom poslovanju, u slučaju neredovnog plaćanja, poduzimaju mjere za naplatu (upućuju opomene, vrše privremeno isključenje, prestanak pretplatničkog odnosa itd.).

I u Generalnoj direkciji Sektor za finansijske poslove – Služba za kontrolu prihoda i evidencija vrši kontrolu pravilnosti evidentiranja prihoda kao i isknjižavanja potraživanja na sumnjiva i sporna.

Ukoliko se potraživanja ne naplate u redovnom roku Izvršna direkcija za ekonomsko finansijske poslove i odgovarajući organizacioni dijelovi Društva dostavljaju prijedlog za utuženje Izvršnoj direkciji za pravne poslove i upravljanje ljudskim resursima, odnosno pravnom sektoru, koja je obavezna da u roku od 30 dana izvrši utuženje.

Članom 120. Pravilnika o računovodstvenim politikama definisano je da se troškovi TK usluga (usluge fiksne i mobilne telefonije, usluge bihneta i bihpaka) u službene svrhe i interni prihodi po ovom osnovu evidentiraju u glavnoj knjizi u vanbilansnoj evidenciji. Na rekapitulacijama izvršenih usluga kod svih TK centara navodi se potrošnja službenih telefona, a isto nije knjigovodstveno evidentirano.

Potraživanja od prodaje u iznosu od 55.903.436 KM, u odnosu na prethodnu godinu veća su za 1,09 %.

	31.12.2011.	31.12.2010.
Potraživanja od prodaje	55.903.436	55.305.592
- Kupci u zemlji	98.011.565	94.090.819
- Kupci u inostranstvu	11.412.082	11.385.358
- (Ispravka vrijednosti potraživanja od kupaca)	(53.520.211)	(50.170.585)

Potraživanja od prodaje odnose se na potraživanja od kupca u zemlji i inostranstvu. Potraživanja u zemlji se odnose na pružene telekomunikacione usluge korisnicima u zemlji. Potraživanja za pružene usluge u inostranstvu u sistemu obračuna su povezane sa obavezama prema inostranim telekomunikacijskim operaterima, a međusobnim obračunom izvršenih i primljenih usluga utvrđuje se razlika za plaćanje ili naplatu. Po međunarodnim ugovorima za telefonske usluga koje su nastale do 31.12.2011. godine, a nije izvršeno usaglašavanja mjerenja saobraćaja, vrši se procjena obračun prihoda, koji se u narednoj godini koriguje stvarnim podacima nakon izvršenog usaglašavanja.

Od ukupnih potraživanja od 109.423.647 KM neto potraživanja su 55.903.436 KM dok je na sumnjiva i sporna preneseno 53.520.211 KM. U odnosu na prethodnu godinu veća su za 3.349.626 KM ili 6,68 %, a čine 48,91% bruto potraživanja od prodaje.

Ročna struktura potraživanja od prodaje na datum bilansa bila je slijedeća:

Naziv	do 30 dana	od 31 do 60 dana	od 61 do 90 dana	od 91 do 365 dana	preko 365 dana	Ukupno
Kupci u zemlji	38.057.418	8.404.488	2.282.106	5.453.395	43.814.158	98.011.565
Ino kupci	6.536.327	528.749	94.347	916.566	3.336.093	11.412.082
Ukupno	44.593.745	8.933.237	2.376.453	6.369.961	47.150.251	109.423.647

Prema članu 61. Pravilnika o računovodstvenim politikama, na sumnjiva i sporna potraživanja kao i na ispravku potraživanja, prenose se potraživanja starija od 90 dana, uz korekciju rezultata poslovanja na teret rashoda.

S tim u vezi, za iznose nenaplaćenih potraživanja u tekućoj godini terete se rashodi, a istovremeno za naplaćena potraživanja povećavaju prihodi. Ovakvim računovodstvenim postupcima nepotrebno se povećava promet na poziciji prihoda, a samim tim i osnovica za obračun raznih naknada i doprinosa koji su vezani za visinu ukupnog prihoda.

U cilju naplate potraživanja i u skladu sa internim procedurama vrše se usvojene radnje i postupci, uključujući i utuživanja, ali su i pored toga utvrđeni slijedeći propusti.

Društvo je skladu sa članom 28. Zakona o računovodstvu i reviziji u FBiH uputilo kupcima potvrđivanja na dan 31.12.2011. godine. Uvidom u jedan broj istih utvrđeno je da, do okončanja revizije, nisu potvrđene, a ima kupaca sa potraživanjima u značajnim iznosima. Primijećeno je i različito stanje, na dan revizije, od stanja navedenog u potvrđivanju iako u međuvremenu, kod tih kupaca, nije bilo promjena. Naprijed navedeno ostavlja sumnju na ostvarenu usaglašenost stanja sa kupcima i otvara mogućnost pojavljivanja promjena na iskazanim stanjima na datum bilansa, što u konačnici može uticati na rezultate poslovanja.

U listi prijedloga za utuženja u novembru 2011. godine nalazi se i kupac čiji je dug sa 31.05.2011. godine iznosio 3.810 KM, što potvrđuje da je do novembra trajala procedura naplate. Isto tako, drugi kupac tužen je za neplaćene račune za 6. i 7. mjesec, ali nije za 3., 4. ili 5. mjesec iste, 2008. godine. Na listi za demontažu korisnika GSM usluga na dan isključenja 28.11.2011. godine nalaze se 172 korisnika sa ukupnim dugom od 105.721,75 KM, a dugovanja su npr. 4.413 KM; 8.818 KM, 11.466 KM za pravna lica i 3.476 KM za fizičko lice. Ova dugovanja su nastala u periodu od maja do novembra 2011. godine, a neki od njih ni do okončanja predmetne revizije nisu bili utuženi. Takođe, na pregledu je bilo korisnika koji od juna nisu plaćali svoje obaveze, a nisu isključeni ni nakon četvrtog mjeseca, nego su koristili usluge i u petom mjesecu i stvorili značajne troškove. Kod ino-kupaca, obzirom da se svi kupci pojavljuju za iste usluge i kao dobavljači, vrši se međusobni obračun putem kliring kuća. Vrijeme plaćanja je 60 dana. Uočeni propusti se odnose na neusaglašena stanja, a računi datiraju i iz 2005. godine. U uzetom uzorku ostalo je ukupno nenaplaćeno 13.015 KM, a kupac je izjavio da ne raspolaže podacima o obavezama, obzirom na zastaru. Konstatovan je izostanak usaglašavanja međusobnih usluga sa kupcima u ratu zahvaćenim područjima. Prema izjavi ovlaštene osobe ova usaglašavanja i naplatu putem kliring kuće vrši samo jedan uposlenik.

U skladu sa zaključkom Nadzornog odbora iz 2006. godine, potraživanja do 50 KM ne utužuju se, ali se ne odustaje od naplate potraživanja. U 2011. godini ukupna potraživanja od kupaca čiji pojedinačni iznosi ne prelaze 50 KM iznosila su 313.146 KM. U međuvremenu naplaćeno je 94.523 KM ili 30,18 %, a ostalo nenaplaćeno 218.623 KM. Društvo u redovnim aktivnostima pokušava naplatiti i ova potraživanja, ali je procenat naplate sa protekom vremena sve manji. Nismo se uvjerali da je ovakva odluka sa stanovišta zaštite sredstava ispravna, posebno ako se ima u vidu značajan iznos sredstava i ako se zna da se za dobivene sudske sporove ne snose troškovi spora.

Društvo kontinuirano pokreće procedure prinudne naplate. Tako je npr. u 2011. godini sačinjeno ukupno 19.755 prijedloga za tužbu u vrijednosti od 6.699.350 KM od čega se na BH Line odnosi 4.285 ili vrijednosno 2.851.264 KM, zatim BH Mobile 5.392, a vrijednosno 3.475.210 KM itd. Procedura prinudne naplate traje dugo. Tako napr. prema podacima iz pojedinačnih izvještaja u jednoj direkciji, u jednom mjesecu npr kod Bihnet - Bundle od 45 utuženih samo je 8 okončanih; kod BH Line od utuženih 200 korisnika, ukupne vrijednosti 33.172 KM, samo je 35 ili 17,5% postupaka okončano.

Druga kratkoročna potraživanja u visini od 11.491.173 KM veća su u odnosu na prethodnu godinu za 15,46 %.

	31.12.2011.	31.12.2010.
Druga kratkoročna potraživanja	11.431.891	9.596.096
Ostala kratkoročna potraživanja	14.962.663	12.076.630
(Ispravka vrijednosti ostalih kratkoročnih potraživanja)	(3.530.772)	(2.480.534)

• **Ostala kratkoročna potraživanja** u visini od 14.962.663 KM veća su u odnosu na prethodnu godinu za 7,34 %, a najznačajnija su: ostala kratkoročna potraživanja 5.995.709 KM; potraživanja od zastupnika 2.495.806 KM; potraživanja iz osnova finansijskog kliringa 2.305.876 KM; sumnjiva i sporna potraživanja od zaposlenih 1.823.901 KM; ostala sumnjiva i sporna potraživanja 1.706.652 KM.

- Ostala kratkoročna potraživanja u visini od 5.995.709 KM odnose se na potraživanja za porez na dobit po sudskoj presudi iz ranijeg perioda.

- Potraživanja od zastupnika u visini od 2.495.806 KM odnose se na potraživanja po osnovu prodaje ultra kartica i e-vouchera. Distributeri iz glavnih skladišta Direkcija preuzimaju vrijednosnice, a knjiženje se vrši na osnovu odgovarajuće dokumentacije i prenose se sa skladišta na skladište distributera. Razduženje vrše službe za marketing prodaje direkcija, a na osnovu dokaza o izvršenoj uplati prethodno uzetih vrijednosnica.

- Potraživanja iz osnova finansijskog kliringa u visini od 2.305.876 KM, odnose se na stanje na računu kod finansijske kuće koja vrši naplatu i plaćanje u međunarodnom obračunu.

- Sumnjiva i sporna potraživanja u iznosu od 1.823.901 KM odnose se na manjak zaliha investicionog i potrošnog materijala u direkciji Sarajevo koji je utvrđen popisom na dan 30.09.2010. godine i 31.12.2010. godine. Za ova potraživanja, zbog neizvjesnosti naplate, izvršena je ispravka vrijednosti na teret rashoda Društva.

- Ostala sumnjiva i sporna potraživanja u visini od 1.706.652 KM, u kojem je najveći iznos od 991.719 KM iz ranijeg perioda, a odnosi se na depozit u BH Banci koja je u likvidaciji. I za ova potraživanja, zbog neizvjesnosti naplate, izvršena je ispravka vrijednosti na teret rashoda Društva.

- Ispravka vrijednosti ostalih kratkoročnih potraživanja ukupno 3.530.772 KM veća je u odnosu na prethodnu godinu za 42,34 %, a odnosi se na ispravku potraživanja od zaposlenih u iznosu od 1.823.901 KM i na ostala kratkoročna potraživanja 1.706.652 KM.

Kratkoročni finansijski plasmani iskazani u iznosu od 142.553.967 KM u odnosu na prethodnu godinu manji su za 34.783.123 KM ili 19,61 %. Iste čine dati depoziti, odnosno, oročena sredstva na period od 3 do 24 mjeseci u osam poslovnih banaka, koja dospijevaju u 2012. godini, u iznosu od 127.160.770 KM, dati kratkoročni krediti u ukupnom iznosu od 8.884.656 KM i trezorski zapisi u iznosu od 6.508.541. Radi se o kupovini 659 trezorskih zapisa po cijeni od 9.876,39 KM na dan kupovine. Obzirom da je nominalna vrijednost ovih zapisa 10.000 KM po komadu to je njihova ukupna nominalna vrijednost 6.590.000 KM. Istovremeno je na vanbilansnoj evidenciji knjižena kamata u visini od 81.459 KM na dan dospijeća.

Kada su u pitanju oročenja kod poslovnih banaka prezentirana nam je dokumentacija iz koje je vidljivo da su sredstva oročena kod osam banaka po osnovu 18 ugovora, uz kamatne stope od 2,70 % do 5,50 %. Ostvaren je prihod po tom osnovu u iznosu od 8.324.063 KM. U skladu sa uvjetima na komercijalnom tržištu, ugovori su zaključivani sa bankama transparentno, nakon provedenog otvorenog postupka i prikupljenih više ponuda, vodeći pri tome računa ne samo o visini ponuđene kamate, već i o sigurnosti sredstava u skladu sa bonitetom banaka, shodno usvojenim procedurama.

Aktivna vremenska razgraničenja u visini od 10.808.349 KM veća su u odnosu na prethodnu godinu za 33,92 %, a najznačajnija su: obračunate nefakturisane usluge – međunarodni obračuni 10.014.580

KM; unaprijed plaćeni rashodi 593.918 KM i unaprijed obračunat prihod od kamata na oročene depozita 199.340 KM.

- **Obračunate nefakturisane usluge – međunarodni obračuni** u visini od 10.014.580 KM odnosi se na procjenu prihoda u 2011. godini koja se vrši tokom godine na ime međunarodnog telekomunikacionog poslovanja. Tokom godine vrše se među obračuni, a razlike uplaćuju po usaglašenim obračunima preko Siti Banke kada se na ovoj poziciji storniraju procjene.

- **Unaprijed plaćeni rashodi** u visini od 593.918 KM u najvećem dijelu odnose se unaprijed plaćene obaveze prema Regulatornoj agenciji za komunikacije BiH (RAK), nakon čega se redovno mjesečno vrši prenos pripadajućeg dijela na teret rashoda. Na ovoj poziciji evidentiraju se u uplate članarine, kupovina karti za prevoz uposlenika, a mjesečno se vrši prenos na teret rashoda.

Radi realnog iskazivanja ukupnog prometa izdataka i prihoda preispitati član 61. Pravilnika o računovodstvenim politikama, prema kojem je definisan otpis nenaplaćenih potraživanja u roku od 90 dana na teret rezervacije za umanjenje vrijednosti, dok se naknadni povrat iznosa koji su prethodno otpisani oprihode u korist rezervacije za umanjenje vrijednosti.

Dosljedno primjenjivati i član 120. Pravilnika o računovodstvenim politikama.

Kontinuirano unaprijeđivati interne procedure upravljanja potraživanjima, kako bi se preduprijedilo nastajanje potraživanja po korisnicima, koja u konačnici neće biti naplaćena. Poboľšati i iskoristiti sve mehanizme i raspoloživu tehnologiju kako bi ispravke potraživanja u narednom periodu bile manje.

4.7 Gotovina i gotovinski ekvivalenti

Gotovina i gotovinski ekvivalenti iskazani na dan 31.12.2011. godine u iznosu od 90.088.983 KM, veći su za 60.696.754 KM u odnosu na prethodnu godinu, kada su iznosili 29.392.229 KM. Ovo povećanje sredstava na transakcijskim računima u domaćoj valuti za 50.937.464 KM je tehničke prirode, jer sredstva koja su bila oročena i iskazana u plasmanima dospjela su do kraja 2011. godine, te su ista prikazana u transakcijskim računima. I oročena sredstva koja dopijevaju u roku od tri mjeseca od datuma bilansa, prikazana su u sastavu gotovine i ekvivalenata gotovine.

Struktura ovih sredstava na datum bilansa je sljedeća:

	31.12.2011.	31.12.2010.
Gotovina i gotovinski ekvivalenti	90.088.983	29.392.229
Transakcijski računi – domaća valuta	66.815.966	15.878.502
Računi prihoda-regionalne direkcije	-	60.957
Računi troškova-regionalne direkcije	4.232.809	6.434.843
Transakcijski računi – strana valuta (u KM)	2.351.064	4.316.553
Izdvojena novčana sredstva	1.670.718	2.685.893
Blagajne - domaća valuta	18.014	15.012
Blagajne - strana valuta (u KM)	412	469
Oročena novčana sredstva	15.000.000	-

Transakcijski računi otvoreni su kod 14 banaka. Najveći broj transakcija obavlja se putem sedam banaka izabranih u otvorenom postupku u prethodnim godinama. Organizacioni dijelovi Društva gotovinsko poslovanje obavljaju preko transakcijskih računa prihoda i rashoda i putem blagajni.

Transakcijski računi prihoda su računi preko kojih se vrše sve uplate i polozi svih prihoda koje ostvaruju organizacioni dijelovi Društva i sa kojih se sva sredstva dnevno prenose na osnovne račune.

Transakcijski računi rashoda su računi na koje se vrše doznake – uplate sredstava sa osnovnih računa Društva za poslovanje organizacionih dijelova.

Izdvojena novčana sredstva u najvećem dijelu, u iznosu od 1.011.888 KM, se odnose na deponovana sredstva u Intesa Sanpaolo Banka d.d. Sarajevo u svrhu obezbjeđenja plaćanja rate EBRD kredita. Obaveze za EBRD kredit su izmirene u 2012. godini i izdvojena sredstva vraćena Društvu. Također

izdvojena novčana sredstva u iznosu od 657.748 KM odnose se na deponovana novčana sredstva u UniCredit Bank d.d. Mostar, u svrhu obezbjeđenja otplate stambenih kredita datih radnicima.

Blagajne (domaća i strana valuta) odnose se na deset blagajni po direkcijama, Telecom Inženjering blagajnu i blagajnu u stranoj valuti.

Oročena novčana sredstva odnose se na oročena sredstva u dvije poslovne banke u ukupnom iznosu od 15.000.000 KM uz kamatne stope od 3,86 % i 5,00 %. Oročena sredstva imaju dospijeće na datum bilansa do tri mjeseca i shodno MRS 7- Izvještaj o novčanim tokovima, su pravilno klasificirana kao gotovina i gotovinski ekvivalent.

4.8 Obaveze

U finansijskim izvještajima na datum bilansa, iskazane su slijedeće obaveze:

	31.12.2011.	31.12.2010.
OBAVEZE	171.488.834	186.503.947
Dugoročne obaveze	54.619.931	74.027.174
Dugoročna razgraničenja i rezervisanja	36.498.504	38.608.666
Dugoročne finansijske obaveze	16.624.903	35.418.508
Odložene porezne obaveze	1.496.524	-
Kratkoročne obaveze	116.868.903	112.476.773
Kratkoročne finansijske obaveze	19.159.266	18.976.307
Obaveze prema dobavljačima i druge obaveze	62.360.177	68.588.774
Pasivna vremenska razgraničenja	35.349.460	24.911.692

Obaveze iskazane na datum bilansa u iznosu od 171.488.834 KM u odnosu na prethodnu godinu manje su za 8,05 %. U okviru istih učešće dugoročnih obaveza je 31,85 %, a kratkoročnih 68,15 %. U odnosu na prethodnu godinu veću tendenciju pada imaju dugoročne obaveze.

U okviru dugoročnih obaveza iskazana su dugoročna razgraničenja i rezervisanja, dugoročne finansijske obaveze i odložene porezne obaveze.

Dugoročna razgraničenja i rezervisanja iskazana u iznosu od 36.498.504 KM u odnosu na prethodnu godinu manja su za 5,47 %. U okviru istih, najznačajniji su rezervisanja za otpremnine, jubilarne nagrade i naknadu za smrt penzionera u iznosu od 19.297.050 KM, unaprijed naplaćeni i odloženi prihodi u iznosu od 16.592.983 KM i obračunata rezervisanja po osnovu sudskih sporova u iznosu od 608.471 KM.

- **Obračunata rezervisanja za otpremnine, jubilarne nagrade i naknadu za smrt penzionera** iskazana u iznosu od 19.297.050 KM odnose se na obračunata rezervisanja za otpremnine u iznosu od 10.959.787 KM, obračunata rezervisanja za jubilarne nagrade u iznosu od 7.527.583 KM i obračunata rezervisanja za naknadu za smrt penzionera u iznosu od 809.680 KM. Rezervisanja su izvršena na osnovu procjene ovlaštenog aktuara, u skladu sa MRS 19 – Primanja zaposlenih i vlastitim aktima. Rezervisanja za naknadu za smrt penzionera se nisu obračunavala u prethodnim godinama, jer nije bilo pouzdanih podataka o penzionerima čije porodice imaju pravo na ovu naknadu, obračun se izvršio u 2011. godini i knjižio na račun nerasporedene dobiti ranijih perioda u skladu sa MRS 8 - Računovodstvene politike, promjene računovodstvenih procjena i greške.

- **Unaprijed naplaćeni i odloženi prihodi** iskazani u iznosu od 16.592.983 KM se odnose na prihode vezane za donacije, koji se evidentiraju u skladu sa MRS 20 - Računovodstvo državnih davanja i objavljivanje državne pomoći. U sklopu odgođenih prihoda je evidentiran i iznos od 86.227 KM, koji se odnosi na rezervne dijelove za AXA centralu dobivene kao donacija u 2001. godini, starost ovih rezervnih dijelova dovodi u pitanje njihovu upotrebljivost i iskazanu vrijednost, u skladu s tim postoji mogućnost da su obaveze i zalihe rezervnih dijelova precijenjene za navedeni iznos.

- **Obračunata rezervisanja po sudskim sporovima** iskazana u iznosu od 608.471 KM odnose se na procjenu po sudskim sporovima sačinjenom od strane Izvršne direkcije za pravne poslove, upravljanje organizacijom i ljudskim resursima. Rezervisanja po sudskim sporovima izvršena su u skladu sa MRS 37 – Rezervisanja, potencijalne obaveze i potencijalna sredstva. Prema podacima nadležne direkcije protiv

Društva se vodi 100 sudskih sporova, u ukupnom tuženom iznosu od 30.474.739 KM. U najvećem broju osnov tužbi su neosnovano bogaćenje, neizmirene obaveze, naknade štete, uznemiravanje vlasništva, utvrđivanje vlasništva i prava iz radnog odnosa.

Dugoročne finansijske obaveze iskazane u iznosu od 16.624.903 KM u odnosu na obaveze po istom osnovu iskazane na datum prethodnog bilansa manje su za 53,06 %. Dugoročne finansijske obaveze odnose se na obaveze prema Regulatornoj agenciji za komunikacije BiH (RAK), po osnovu Dozvole za pružanje mobilnih usluga na univerzalnim telekomunikacijskim sistemima. Shodno zahtjevima iz MRS 38 – Nematerijalna sredstva i MRS 39 – Finansijski instrumenti: priznavanje i mjerenje, dobivena dozvola iskazuju se po diskontovanoj vrijednosti. Dakle, u vrijednost sredstva uključena je i diskontna kamata po stopi od 6 % koja će teretiti rashode po osnovu kamata u periodu od 2009. – 2015. godine.

Odložene porezne obaveze iskazane u iznosu od 1.496.524 KM predstavljaju iznos poreza na dobit plativ u budućim periodima koji se odnosi na nerealizovana dugoročna finansijska ulaganja (dionice Eutelsat Communications) u skladu sa MRS 12 - Porezi na dobit. Društvo je po prvi put u 2011. godini priznalo ovo obavezu koja se knjižila na teret nerealizovanih dobitaka po osnovu finansijskih sredstava raspoloživih za prodaju.

Kratkoročne obaveze iskazane u iznosu od 116.868.903 KM u odnosu na prethodnu godinu veće su za 3,90 %. Kratkoročne obaveze čine kratkoročne finansijske obaveze, obaveze prema dobavljačima i druge obaveze i pasivna vremenska razgraničenja.

Kratkoročne finansijske obaveze iskazane u iznosu od 19.159.266 KM u odnosu na prethodnu godinu veće su za 0,96 % i odnose se na kratkoročni dio dugoročnih kredita u inostranstvu u iznosu od 718.183 KM i ostale kratkoročne finansijske obaveze u iznosu od 18.441.083 KM.

- **Kratkoročni dio dugoročnih kredita u inostranstvu** iskazan u iznosu od 718.183 KM odnosi se na preostale obaveze po dugoročnom kreditu namijenjenom za rekonstrukciju telekomunikacione mreže, dobivenom 1998. godine. Kredit u iznosu od 15.114.000 KM zaključen je u septembru 1998. godine između Federacije BiH i Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD). Kamatna stopa po ovom kreditu iznosi LIBOR+1 % uvećano za 0,5 % godišnje, uz grace period od četiri godine. Kredit se otplaćuje polugodišnje, u iznosima od po 718.182 KM, u periodu od 12.03.2001. do 12.03.2012. godine.

- **Ostale kratkoročne finansijske obaveze** iskazane u iznosu od 18.441.083 KM odnose se na dio dugoročnih obaveza po osnovu GSM dozvola G2 i G3 koje dospijevaju u tekućoj godini. Ove obaveze se iskazuju, shodno MRS 39 – Finansijski instrumenti: Priznavanje i mjerenja, u diskontovanom iznosu, bez kamata.

Obaveze prema dobavljačima i druge obaveze iskazane u iznosu od 62.360.177 KM, u odnosu na prethodnu godinu manje su za 9,08 %. Najveći dio ovih obaveza u iznosu od 35.247.673 KM odnosi se na obaveze prema dobavljačima u zemlji i inostranstvu. Ostale obaveze čine obaveze za primljene avanse, depozite i kaucije u iznosu od 1.397.384 KM, ostale obaveze iz poslovanja u iznosu od 2.688.065 KM, obaveze po osnovu plaća, naknada i ostalih primanja zaposlenih u iznosu od 8.424.926 KM, druge obaveze u iznosu od 10.231.341 KM, obaveze za PDV u iznosu od 4.084.358 KM i obaveze za ostale poreze, doprinose i druge dažbine u iznosu od 286.430 KM.

Društvo nije primilo većinu konfirmacija, odnosno nije usaglasilo iskazana stanja sa dobavljačima, tako da nismo u mogućnosti potvrditi iskazano stanje na datum bilansa, a što otvara mogućnost pojavljivanja dodatnih obaveza. Također, za dobivene konfirmacije nisu usaglašavane razlike.

- **Obaveze prema dobavljačima u zemlji** u iznosu od 22.884.141 KM u odnosu na obaveze po istom osnovu iskazane na datum prethodnog bilansa manje su za 22,43 %. Najveći dio u iznosu od 21.357.612 KM odnosi sa na fakturisanu robu, materijal i usluge, dok se preostalih 1.526.529 KM odnosi na obaveze po osnovu zaprimljenog materijala/robe u skladište i izvršene usluge, za koje do kraja obračunskog perioda nisu dostavljani računi i ostala dokumentacija na knjiženje. Provedenom revizijom utvrdili smo da su računi uredno ovjereni, odobreni i likvidirani od strane odgovornih lica.

- **Ostale obaveze iz poslovanja** iskazane su u iznosu od 2.688.065 KM. U okviru ove pozicije iskazuju su i obaveze po osnovu donacija iz rasporedene dobiti ostvarene u prethodnoj godini, utvrđene odlukom Skupštine, obaveze za donacije iz dobiti na datum bilansa iznosile su 1.505.196 KM.
- **Druge obaveze** iskazane su u iznosu od 10.231.341 KM. U okviru ove pozicije najznačajnije su obaveze za dividende u iznosu od 8.376.424 KM, za neisplaćene dividende vlasnicima kapitala.

Pasivna vremenska razgraničenja iskazana u iznosu od 35.349.460 KM u odnosu na prethodnu godinu veća su za 42,00 %. U okviru ove pozicije najveći dio u iznosu od 21.835.482 KM odnosi se na kratkoročna razgraničenja iz poslovnih odnosa po raznim osnovama. Ostala kratkoročna razgraničenja i rezervisanja čine unaprijed naplaćeni i odloženi prihodi u iznosu od 3.994.365 KM i obračunati, a neplaćeni rashodi u iznosu od 9.519.613 KM.

U okviru iste pozicije iskazana su i rezervisanja po osnovu neiskorištenih godišnjih odmora u iznosu od 527.072 KM.

Smatramo da nije bilo osnova vršiti rezervisanja po osnovu neiskorištenih godišnjih odmora.

Rješenjem za godišnji odmor samo se stiče pravo, ali ako se godišnji odmor ne iskoristi u tekućoj godini, smatramo da nema osnova da se rezerviše za narednu godinu, obzirom da se u istoj, ako se bude koristio neće ostvariti redovni, efektivni sati za koje su planirana sredstva. U tom slučaju će zaposlenik u narednoj godini, po osnovu prenesenog godišnjeg odmora, imati manje efektivnih sati za redovan rad, obzirom da se prema Zakonu o radu neiskorišteni godišnji odmor ne može platiti.

Prema tome, da bi bilo osnova da se izvrši predmetno rezervisanje potrebno je da se godišnji odmor iskoristi, a ne da se na osnovu izdatog rješenja za godišnji odmor i prava na isti vrši rezervisanje. Suština je da se pravo na naknadu po osnovu godišnjeg odmora može steći samo po osnovu iskorištenih dana godišnjeg odmora, a ni u kom slučaju po osnovu izdatog rješenja.

Naglašavamo da ni računovodstvenim politikama uopće nisu regulisana ova rezervisanja.

Izvršenim rezervisanjima po osnovu neiskorištenih godišnjih odmora neosnovano se uvećavaju rashodi i smanjuje dobit obračunskog perioda.

Provedenom revizijom utvrdili smo da Društvo nije evidentiralo sve fakture koje se odnose na 2011. godinu, niti je za neblagovremeno ispostavljene fakture izvršilo potrebna rezervisanja, shodno MRS 37 – Rezervisanja, potencijalne obaveze i potencijalna sredstva, zbog čega su iste teretile narednu godinu. Radi se o fakturama za investicije ispostavljene od strane dobavljača „Ericsson Nikola Tesla“ d.d. Zagreb u iznosu od 403.049 KM i „Nokia Siemens Networks“ d.o.o. Sarajevo u iznosu od 1.369.757 KM.

Zbog neprovedenih računovodstvenih postupaka u pripadajućem obračunskom periodu, sredstva i obaveze podcijenjeni su najmanje za 1.772.806 KM, što nije u skladu sa Zakonom o računovodstvu i reviziji u Federaciji BiH, Međunarodnim računovodstvenim standardima i Međunarodnim standardima finansijskog izvještavanja, a prije svih paragrafom 22., 89. i 91. Okvira za sastavljanje i prezentiranje finansijskih izvještaja.

Troškove, investicije i obaveze priznavati i računovodstveno evidentirati u momentu stvaranja istih, u periodu na koji se isti odnose, u skladu sa Međunarodnim računovodstvenim standardima, a ukoliko u momentu priznavanja ne postoji odgovarajuća knjigovodstvena isprava evidentiranje vršiti u korist pasivnih vremenskih razgraničenja, shodno MRS 37 – Rezervisanja, potencijalne obaveze i potencijalna sredstva.

4.9 Kapital

Na datum bilansa iskazan je kapital u slijedećim iznosima:

	31.12.2011.	31.12.2010.
KAPITAL	1.114.288.926	1.090.073.979
Osnovni kapital	634.573.580	634.573.580
Rezerve	158.643.395	145.170.406
Nerealizovani dobiti	13.468.718	11.985.151
Neraspoređena dobit	307.603.233	298.344.842

Osnovni kapital iskazan je u iznosu registrovanom kod nadležnog registarskog suda. Isti je podijeljen na dionice, od kojih je 90 % vlasništvo Federacije BiH, a 10 % vlasništvo privatizacijskih investicionih fondova i privatnih lica, malih dioničara.

Rezerve iskazane u iznosu od 158.643.395 KM u odnosu na prethodnu godinu veće su za 9,28 %. Iste su formirane iz rezultata poslovanja, shodno Zakonu o privrednim društvima. U 2011. godini Društvo je u potpunosti ispoštovalo zakonski uslov i izdvojilo propisane zakonske rezerve. Naime, na osnovu Odluke Skupštine broj: 00.1-1.2-5710/11, od 03.06.2011. godine, od ukupno iskazane bruto dobiti za 2010. godinu, u fond rezervi izdvojeno je 13.472.989 KM, čime je u potpunosti ispunjen propisani zakonski uslov.

Nerealizovani dobiti iskazani u iznosu 13.468.718 KM u odnosu na prethodnu godinu veći su za 12,38 %. Na ovoj poziciji iskazuju se dobiti po osnovu finansijskih sredstava raspoloživih za prodaju. Radi se o dionicama kompanije „Eutelsat Communications“, Pariz, Francuska, kupljenim 2007. godine. Dionicama se trguje na Pariškoj berzi. Na osnovu podataka sa evropskih berzi na dan 31.12.2011. godine, utvrđena je tržišna vrijednost ovih dionica. S tim u vezi povećanje od 2.980.092 KM rezultat je usklađivanja vrijednosti finansijskih instrumenata sa njihovom fer vrijednošću. Na istoj poziciji izvršeno je i umanjenje nerealizovanih dugoročnih ulaganja po istom osnovu za odloženu poreznu obavezu u iznosu od 1.496.524 KM.

Neraspoređena dobit iskazana u iznosu od 307.603.233 KM formirana je iz dosadašnjih rezultata poslovanja i u odnosu na prethodnu godinu veća je za 3,10 %.

U okviru iste neraspoređena dobit iz ranijih godina iznosi 173.272.913 KM, a neraspoređena dobit izvještajne godine 134.330.320 KM. U revidiranoj godini evidentirano je i smanjenje i povećanje na ovoj poziciji. Smanjenje u iznosu od 124.858.989 KM odnosilo se na prenesenu, raspoređenu dobit ostvarenu u 2010. godini na ostale, pripadajuće pozicije. Na osnovu Odluke Skupštine Društva od 03.06.2011. godine, u dividendu je izdvojeno 110.000.000 KM, u rezerve 13.472.989 KM, a preostalih 1.386.000 KM u donacije, po posebnim odlukama. Od ukupne neto dobiti ostvarene u prethodnoj godini ostalo je neraspoređeno 12.696.582 KM. Povećanje na ovoj poziciji u iznosu od 134.330.320 KM odnosi se na ostvarenu neto dobit izvještajne, revidirane godine.

Na datum bilansa na ovoj poziciji iskazana je i neraspoređena dobit iz ranijih godina u iznosu od 173.272.913 KM. Dio iste u iznosu od 152.678.340 KM formiran je u periodu od 2002. do 2007. godine, kao poreska olakšica po osnovu reinvestiranja. Ovaj dio neraspoređene dobiti u biti ne predstavlja iznos neraspoređene dobiti iz ranijih godina iz razloga što je sva dobit iz ranijih godina odlukama Skupštine raspoređena, i to u dividendu dioničarima, rezervni fond, porez na dobit, donacije i investicije, koje su i realizovane, već predstavlja kapital koji se knjigovodstveno manifestuje kao protustavka realizacije investicija po osnovu rasporeda dobiti u reinvestiranje po osnovu poreske olakšice. Shodno navedenom, ovaj dio akumulirane dobiti ne može se isplaćivati dioničarima, jer u biti i ne predstavlja neraspoređenu dobit, već se na osnovu relevantne odluke Skupštine samo može pripisati osnovnom kapitalu.

Preostali dio neraspoređene dobiti iz ranijih godina u iznosu od 20.594.573 KM odnosi se na neraspoređenu dobit u periodu od 2008. do 2010. godine, koja je odlukom Skupštine iz 2012. godine raspoređena dioničarima.

4.10 Prihodi

Prihodi ostvareni u obračunskom periodu iskazani su kako slijedi:

	01.01. - 31.12.2011.	01.01. - 31.12.2010.
PRIHODI	618.240.250	600.848.438
Poslovni prihodi	582.610.177	580.406.957
Finansijski prihodi	11.487.354	10.374.264
Ostali prihodi	21.069.472	9.194
Prihodi iz osnova usklađivanja vrijednosti sredstava	-	65.921
Prihodi iz osnova promjene računovodstvenih politika	3.073.247	806.783

Prihodi iskazani u iznosu od 618.240.250 KM veći su za 2,89 % u odnosu na prihode ostvarene u prethodnoj godini.

Poslovni prihodi ostvareni u visini od 582.610.177 KM najznačajniji su i u ukupnim prihodima učestvuju sa 94,24 %, a neznatno su veći u odnosu na prethodnu godinu. Poslovne prihode čine: Prihodi od prodaje na domaćem tržištu 17.675.328 KM; Prihodi od prodaje učinaka na domaćem tržištu 500.943.339 KM; Prihodi od prodaje učinaka na stranom tržištu 53.724.339 KM; Prihodi od aktiviranja ili potrošnje robe i učinaka 284.524 KM i Ostali poslovni prihodi 9.982.755 KM.

- **Prihodi od prodaje na domaćem tržištu** u visini od 17.675.328 KM odnose se na prihode od prodaje fiksnih i mobilnih aparata u okviru asemblirane usluge. U odnosu na prethodnu godinu ovi prihodi su veći za 11,80 %.

- **Prihodi od prodaje učinaka na domaćem tržištu** u visini od 500.943.339 KM odnose se na prihode od prodaje usluga pravnim i fizičkim licima na domaćem tržištu. Društvo vrši usluge fiksne i mobilne telefonije, BiHpak, Bihnet VPN usluge, a prihodi se evidentiraju po svakoj vrsti usluge (pristupna taksa, pretplata, priključak, dodatne usluge itd).

- **Prihodi od prodaje učinaka na stranom tržištu** u visini od 53.724.339 KM odnosi se na usluge saobraćaja za pravna lica fiksna 40.291.574 KM i GSM 13.171.179 KM. Značajan je i prihod od zakupa vodova. Na ovoj poziciji evidentiran je i procijenjeni prihod sa međunarodnim operaterima sa kojima nije izvršeno međusobno usaglašenje na dan 31.12.2011. godine. Tokom 2011. godine primjećen je značajan pad međunarodnog polaznog saobraćaja ukupno 6,58% u odnosu na prethodnu godinu, na što je najvećim dijelom uticalo korištenje Skype usluga.

- **Prihodi od aktiviranja ili potrošnje robe i učinaka** u visini od 284.524 KM odnose se na vrijednost pruženih usluga po internom obračunu i u odnosu na prethodnu godinu veći su za 122,93 %.

- **Ostale poslovne prihode** u visini od 9.982.755 KM čine: prihodi od zakupa 4.479.327 KM (zemljišta, građevina i vodova), prihodi od donacija 2.907.204 KM, prihodi od penala 1.051.452 KM, prihodi od naplata šteta od osiguranja 298.652 KM, prihodi od društvene ishrane 462.919 KM. Ostali nespomenuti prihodi 740.156 KM se odnose na prihode od refakcija- povrata PDV-a od inostranih poreskih uprava, i prihodi od naplate šteta za neizvršenja u ugovorenim rokovima.

Finansijski prihodi iskazani u iznosu od 11.487.354 KM, veći su za 10,73 % u odnosu na ovu vrstu prihoda u prethodnoj godini. U okviru istih, najznačajnije su kamate na oročena sredstva u iznosu od 8.324.063 KM, kamate po osnovu sredstava po viđenju u iznosu od 398.474 KM, prihodi od pozitivnih kursnih razlika u iznosu od 1.516.124 KM i prihodi od ulaganja Eutelsat u iznosu od 943.696 KM.

Ostali prihodi i dobici u visini od 21.069.472 KM veći su za 129,15 % u odnosu na prihode ostvarene u prethodnoj godini, a čine ih: dobici od prodaje stalnih sredstava 488.209 KM; viškovi 102.150 KM; naplaćena otpisana potraživanja 8.925.933 KM, otpis obaveza, ukinuta rezervisanja i ostalo 11.549.479 KM i dobici od prodaje materijala 3.700 KM.

- **Dobici od prodaje stalnih sredstava** u visini od 488.209 KM odnose se na prihode od prodaje nekretnina – zemlje 289.302,50 KM i prodaje opreme 198.906 KM. Prihod od prodaje opreme nastao je na osnovu licitacijom izvršene prodaje rashodovanih stalnih sredstava (vozila, rovokopača, otpadnog materijala).

- **Viškovi** u visini od 102.150 KM se odnose na viškove dugotrajne materijalne imovine, sirovina i materijala i roba, a evidentirane su na osnovu relevantnih odluka.

- **Naplaćena otpisana potraživanja** u visini od 8.925.933 KM odnose se na prihod od naplate prethodno otpisanih potraživanja. Na visinu ovih prihoda uticala je naplata otpisanih potraživanja ino kupaca koji u roku od 90 dana nisu izvršili plaćanje radi čega su ovi iznosi preko ispravke vrijednosti potraživanja evidentirani na teret rashoda tekućeg perioda. To znači da je u 2011. godini po ovom osnovu povećan i prihod i rashod za 1.837.668 KM.

- **Otpis obaveza, ukinuta rezervisanja i ostalo** u visini od 11.549.479 KM odnose se na rezervisanja i to za: troškove po započetim sporovima 139.082 KM; otpremnine 199.885 KM; za jubilarne nagrade 85.468 KM; za neiskorišteni godišnji odmor 77.411 KM, zatim evidentirani su i prihodi od otpisanih obaveza 30.915 KM kao i prihodi proizašli iz računovodstvenih politika 215.610 KM. Najveći iznos u visini od 10.714.183 KM se odnosi na prihode od naknada od rabata, a čine ga knjiženja kreditnih nota sa roaming partnerima sa kojima su potpisani „discount“ ugovori. U ovoj godini se umjesto umanjenja rashoda od roaming, promjene evidentiraju na prihod po osnovu rabata.

Prihodi iz osnova promjene računovodstvenih politika u visini od 3.073.247 KM, a čine ih: Naknadno utvrđeni prihodi iz ranijih godina 1.850.679 KM; Ostali materijalno neznačajni prihodi iz ranijih godina 145.315 KM i Prihod od umanjena fakture dobavljača 1.077.170 KM.

U korist Naknadno utvrđenih prihoda iz ranijih godina evidentiran je iznos od 1.140.441 KM odloženih prihoda, a na osnovu Odluke o provođenju dopunskih knjiženja po osnovu utvrđenog viška i manjka u regionalnoj Direkciji Sarajevo na dan 31.12.2010. godine.

Uprava treba sa dužnom pažnjom analizirati svoje dosadašnje metode u ostvarenju prihoda od prodaje, ispitivanjem tržišta utvrđivati trend potreba korisnika, pružajući korisnicima usluga pristup najnovijim tehnologijama.

4.11 Rashodi

Rashodi u iznosu od 446.741.622 KM, u odnosu na prethodnu godinu veći su za 4,76 %.

Struktura ostvarenih rashoda u 2011. godini bila je slijedeća:

	01.01.-31.12.2011.	01.01.-31.12.2010.
RASHODI	468.024.653	446.741.624
Poslovni rashodi	441.303.599	420.345.108
Finansijski rashodi	3.966.682	5.504.523
Ostali rashodi i gubici	18.145.095	17.260.876
Rashodi iz osnova usklađivanja vrijednosti sredstava	148.223	80.122
Rashodi iz osnova promjene računovodstvenih politika	4.461.054	3.550.995

Poslovni rashodi iznosili su 441.303.599 KM i u odnosu na prethodnu godinu veći su za 4,99 %.

Struktura poslovnih rashoda je slijedeća:

	01.01.-31.12.2011.	01.01.-31.12.2010.
Poslovni rashodi	441.303.599	420.345.108
Nabavna vrijednost prodane robe	26.425.775	22.379.371
Materijalni troškovi	16.747.967	20.517.996
Troškovi plaća i ostalih ličnih primanja	124.545.720	124.149.068
Troškovi proizvodnih usluga	51.677.906	53.018.783
Amortizacija	108.134.741	104.937.657
Troškovi rezervisanja	1.228.593	1.313.691
Nematerijalni troškovi	115.287.783	98.849.870
(Povećavanje vrijednosti zaliha učinaka)	(2.744.886)	(4.821.328)

Nabavna vrijednost prodane robe u iznosu 26.425.775 KM u odnosu na prethodnu godinu veća je za 18,08 %. Na ovoj poziciji u najvećem dijelu iskazuju se troškovi nabavke terminalne opreme, koju čini nabavna vrijednost telefonskih aparata namijenjenih za pružanje asemblirane usluge. U okviru ukupno iskazanog iznosa, najveći dio od 19.143.018 KM odnosi se na troškove nabavke mobilnih aparata. Nabavna vrijednost prodanih fiksnih aparata iznosi 1.930.019 KM, a nabavna vrijednost prodane ostale robe na malo 5.352.738 KM. Na ovoj poziciji evidentirani su i ostali izdaci vezani za asemblirane usluge. Napominjemo, da se prodaja terminalne opreme uz asembliranu uslugu vrši na 12 i 24 mjeseca i da je po istom osnovu u 2011. godini ostvaren prihod u iznosu od 17.675.328 KM.

Materijalni troškovi iskazani u iznosu od 16.747.967 KM u odnosu na prethodnu godinu manji su za 18,37 %. U okviru ovih troškova utrošene sirovine i materijal iznose 6.122.068 KM (utrošeni materijal za proizvodnju i instalaciju opreme kod korisnika, kancelarijski materijal, sredstva za higijenu, utrošeni

materijal za održavanje, za servisiranje, investiciono i tekuće održavanje i utrošak materijala za proizvodnju Telecom Inženjering-a), utrošena energija 8.034.795 KM, rezervni dijelovi 2.076.175 KM i otpis sitnog inventara, ambalaže i autoguma i odjeće u iznosu od 514.928 KM.

Troškovi plaća i ostalih ličnih primanja iskazani u iznosu od 124.545.720 KM u odnosu na prethodnu godinu veći su za 396.652 KM. U okviru istih, iznos od 122.894.162 KM odnosi na troškove primanja zaposlenih koja su regulisana Pravilnikom o radu, donesenim na osnovu Kolektivnog ugovora za područje telekomunikacija u Federaciji BiH, dok se preostalih 1.651.558 KM odnosi na troškove naknada ostalim licima.

Troškovi primanja zaposlenih čine troškovi plaća i naknada plaća zaposlenima i troškovi ostalih primanja, naknada i prava zaposlenih.

- **Troškovi plaća i naknada plaća zaposlenih** iznosili su 95.336.244 KM.

Obračun plaća i naknada plaća vrši se na osnovu pojedinačnih ugovora o radu zaključenih na osnovu Pravilnika o radu i granskog, Kolektivnog ugovora za područje telekomunikacija u Federaciji BiH i u skladu sa važećom zakonskom regulativom. Pravilnikom o radu na jedinstven način regulisani su osnovna plaća, dodaci na plaću, kriteriji za utvrđivanje doprinosa zaposlenika na radu, plaće zaposlenika, naknade plaće, dodatna primanja i naknade koje terete troškove poslovanja.

Obračun i isplata plaće vrši se na osnovu ugovorom utvrđenog broja bodova, odnosno koeficijenta za svako radno mjesto i vrijednosti boda. Uprava Društva svaki mjesec donosi Odluku o utvrđivanju mase sredstava i vrijednosti boda. Podaci za ovu Odluku se preuzimaju iz sistema obračuna plaća nakon unosa podataka za obračun (ostvarenog ukupnog fonda sati svih uposlenih, minulog rada, utvrđenih stimulacija, ukupne mase bodova itd). Vrijednost boda i masa sredstava za isplatu plaća utvrđuje se na osnovu vrijednosti najniže neto satnice koja je u 2011. godini iznosila 3,67 KM, u skladu sa važećim kolektivnim ugovorom.

Plaće generalnog direktora, izvršnih direktora i sekretara Društva uređene su posebnim ugovorima. Položaj, ovlaštenja, odgovornosti i prava generalnog direktora i ostalih članova Uprave, pored propisanih Zakonom o privrednim društvima i Zakonom o javnim preduzećima u Federaciji BiH, Statutom i drugim internim aktima Društva, uređena su pojedinačnim ugovorima, zaključenim uz prethodno dobivenu saglasnost resornog, Federalnog ministarstva prometa i komunikacija. Prema ugovorima, osnovna neto plaća generalnog direktora iznosi 5,0, a izvršnih direktora 4,75 prosječnih mjesečnih neto plaća isplaćenih u Federaciji BiH u prethodna tri mjeseca, uvećana za svaku godinu radnog staža za 0,6 % i porez na dohodak.

U toku 2011. godine prosječna isplaćena neto plaća iznosila je 1.590 KM. Najniža plaća isplaćena je 621 KM, a najviša u iznosu 4.807 KM.

- **Troškovi ostalih primanja, naknada i prava zaposlenih** iznosili su 27.557.918 KM.

U okviru ovih troškova i naknada, najznačajnije su: naknada za topli obrok 10.848.608 KM; naknade troškova prevoza na posao i sa posla 1.733.726 KM; regres za korištenje godišnjeg odmora 3.500.891 KM; izdaci za otpremnine za odlazak u penziju 992.069 KM; izdaci za jubilarne nagrade 439.485 KM; izdaci za pomoć u slučaju smrti radnika 685.645 KM; izdaci za pomoć u slučaju teškog invaliditeta 764.183, KM, koozicacija za seminare, savjetovanja i simpozije 339.152 KM i ostali izdaci za materijalna prava zaposlenih u iznosu od 3.142.378 KM.

- Naknade za topli obrok obračunavaju se i isplaćuju na osnovu evidencije o prisustvu na radu i utvrđenog dnevnog iznosa naknade u visini od 2% prosječne mjesečne neto plaće isplaćene u FBiH prema posljednjem objavljenom podatku Federalnog zavoda za statistiku kako je to utvrđeno članom 66. Kolektivnog ugovora za područje telekomunikacija u FBiH.

- Naknade troškova prevoza na posao i sa posla obračunavaju se i isplaćuju u visini cijene prevozne karte od mjesta stanovanja do radnog mjesta ili se kupuju godišnje karte za gradski prevoz.

- Regres za godišnji odmor obračunat je i isplaćen na osnovu Odluke o visini regresa za korištenje godišnjeg odmora za 2011. godinu, od 15.04.2011. godine u iznosu od 1.108 KM, što predstavlja 70 % prosječne neto plaće svih zaposlenih na nivou Društva u prethodnom mjesecu, u martu iste godine.

- Ostali izdaci (otpremnine za odlazak u penziju, jubilarne nagrade, pomoći u slučaju smrti radnika, pomoći u slučaju teškog invaliditeta) obračunavani su i isplaćivani na osnovu pojedinačnih zahtjeva uposlenika i izdatih rješenja sa utvrđenom visinom naknade u skladu sa Pravilnikom o radu, kolektivnim ugovorom i važećom zakonskom regulativom.

- Ostali izdaci za materijalna prava zaposlenih u visini od 3.142.378 KM isplaćeni su na ime: isplate poticajne otpremnine, za rođenje djeteta po jedna prosječna neto plaća Društva; isplata naknade na ime bolovanje dužeg od pet mjeseci po dvije prosječne neto plaće i pojedinačne nagrade utvrđene Odlukom o dodjeli nagrada i priznanja povodom „5. septembra – Dana BH Telecoma“. Prava na isplatu naprijed navedenih naknada utvrđena su Pravilnikom o radu i Pravilnikom o nagrađivanju, a isplata je vršena na osnovu izdatih rješenja sa utvrđenom visinom naknade ili odluke Uprave o utvrđivanju visine nagrade.

Iako su troškovi ostalih primanja, naknada i ostalih materijalnih prava zaposlenih obračunati i isplaćeni u skladu Pravilnikom o radu, granskim kolektivnim ugovorom i važećom zakonskom regulativom, uz napomenu, da su na sve ove isplate preko neoporezivog iznosa obračunati pripadajući porezi i doprinosi, ne možemo potvrditi njihovu opravdanost, jer smatramo da su u sadašnjoj situaciji i uslovima u kojima se nalazi Federacija i BiH sva ova prava prevelika.

- **Troškovi naknada ostalim licima** iskazani su u iznosu od 1.651.557 KM.

U okviru ovih troškova najznačajniji su: naknade članovima nadzornog odbora 103.371 KM, naknade članovima odbora za reviziju 55.474 KM, troškovi naknada po ugovorima o privremenim i povremenim poslovima 169.580 KM i naknade za pripravnike 553.817 KM.

- Naknade članovima Nadzornog odbora i Odbora za reviziju iskazane u iznosu od 158.845 KM, u odnosu na prethodnu godinu veće su za 20,28 %. Obračun i isplata naknada se vrši na osnovu donesenih odluka o imenovanjima i Ugovora o angažovanju. Za predsjednika Nadzornog odbora predviđena je naknada u visini od dvije prosječne isplaćene mjesečne neto plaće po zaposlenom ostvarene u FBiH u prethodna tri mjeseca prema posljednjem objavljenom podatku, a za člana Nadzornog odbora visina naknade je 80% od utvrđene novčane naknade predsjednika Nadzornog odbora. Naknade predsjednika Odbora za reviziju utvrđena je u visini od 70% naknade predsjednika Nadzornog odbora, a članova 80 % od utvrđene naknade predsjednika.

- Troškovi naknada po ugovorima o privremenim i povremenim poslovima u visini od 169.580 KM odnosi se na isplatu naknada po osnovu zaključenih pojedinačnih ugovora za obavljanje privremenih i povremenih poslova na period od dva mjeseca. U 2011. godini bilo je zaključeno ukupno 126 ugovora od kojih je 24 sklopljeno na dan 31.12.2011. godine. Tokom godine 7 ugovora je zaključeno po 4 puta sa istim osobama; 15 ugovora po 3 puta i 23 ugovora po 2 puta. U svim slučajevima pravljani su vremenski prekidi. To znači da je tokom godine Društvo za realizaciju tekućih poslova na naprijed navedeni način angažovalo značajan broj radnika.

- Troškovi naknada za pripravnike u visini od 553.817 KM odnose se na obračun i isplatu naknada za rad pripravnika, a na osnovu pojedinačno sklopljenih Ugovora o obavljanju pripravnčkog staža u skladu sa članom 20. Pravilnika o radu, gdje je utvrđeno da se novčana naknada za rad utvrđuje u visini od 80 % od radnog mjesta za koje se pripravnik osposobljava.

Troškovi proizvodnih usluga iznosili su 51.677.906 KM i u odnosu na prethodnu godinu manji su za 2,53 %. Ove troškove čine usluge održavanja i zaštite (servisne usluge), ptt usluge, zakupnine i najamnine, troškove po osnovu međunarodnog saobraćaja (ino operateri), troškovi po osnovu tranzitiranja međunarodnog saobraćaja (BH operateri), troškovi od usluga interkonekcija (nacionalni saobraćaj), troškovi roaminga, troškovi reklame i propagande. U okviru ovih troškova najveće su pismonosne usluge, usluge održavanja (servisne usluge, zakupnine i najamnine, usluge posredovanja i troškovi reklame i propagande..

- **Usluge kooperanata** u iznosu od 349.951 KM uglavnom se odnose na usluge firme "Liv elektronik" d.o.o. Sarajevo, najvećeg kooperanta "Telecom inženjering"-a, po osnovu angažovanja radne snage i obavljenih infrastrukturnih radova na objektima Društva. Ista firma u više navrata angažovana je putem konkurentskih zahtjeva, iako je po našem mišljenju bilo transparentnije i efikasnije raspisati otvoreni postupak, odnosno, ugovore za predmetne radove i usluge dodijeliti putem otvorenih postupaka.

- **Usluge održavanja** iznosile su 22.521.917 KM i u odnosu na prethodnu godinu manje su za 3,83 %. Najznačajnije su usluge tekućeg i investicionog održavanja objekata i opreme, uključujući i servisnu podršku fiksne i mobilne telefonije i interneta od strane ovlaštenih predstavnika proizvođača, u iznosu od 19.680.431 KM, po ugovorima zaključenim u najvećem dijelu putem pregovaračkih postupaka bez objavljivanja obavještenja. U okviru ove pozicije značajne su i usluge održavanja mreža u iznosu od

1.762.110 KM, usluge održavanja transportnih sredstava u iznosu od 503.151 KM i zgrada u iznosu od 368.501 KM.

- **Usluge zakupa** iznosile su 17.314.233 KM i u odnosu na prethodnu godinu veće su za 3,38 %. Najznačajnije se usluge zakupa u zemlji u iznosu od 12.552.297 KM, od čega se 8.766.692 KM odnosi na zakup poslovnih prostora, a 3.785.605 KM na smještaj objekata i opreme. Na ovoj poziciji iskazan je i zakup vodova, mobilne mreže u iznosu od 2.625.180 KM i fiksne u iznosu od 2.018.145 KM, kao i ostale zakupnine i najamnine u iznosu od 118.611 KM. Zakupi vodova mobilne i fiksne mreže odnose se na iznajmljene vodove od strane domaćih (HT d.d. Mostar, M:tel) i ino telekom operatera (HT d.d. Zagreb i dr.). Najveći dio poslovnog prostora zakupljen je od JP "BH Pošta" d.o.o. Sarajevo po ugovoru iz 2002. godine, zaključenom nakon reorganizacije jedinstvenog JP PTT saobraćaja BiH i podjele na JP "BH Pošta" d.o.o. Sarajevo i JP "BH Telecom" d.o.o. Sarajevo. Osnovnim ugovorom uređeni su međusobni odnosi između ovih pravnih lica, a na osnovu istog zaključeno je više aneksa. Jednim od aneksa ugovoren je i zakup poslovnog prostora na području Federacije BiH.

- **Troškovi reklame i propagande** iznosili su 10.757.743 KM. Isti su u odnosu na prethodnu godinu manji za 11,69 %. U okviru ove pozicije iskazani su troškovi reklame i propagande po više osnova. Radi se o različitim vrstama marketinških usluga u elektronskim i pisanim medijima, uslugama reklamiranja od strane sportskih društava, udruženja i sa različitim sportskih, kulturnih i drugih manifestacija, troškovima izrade reklamnih spotova. Najznačajni medij su TV stanice, koje se rangiraju na osnovu prikupljenih informacija i ispitivanja o učešću i zastupljenosti pojedinih medija na prostoru cijele BiH. S tim u vezi, na prijedlog Izvršne direkcije za razvoj poslovanja (ranija Direkcija za marketing), Uprava svake godine donosi odluku o odobravanju sredstava za nabavku medijskog prostora za oglašavanje na TV stanicama. Strategija zakupa medijskog prostora, odabir i učešće pojedinih TV stanica zasniva se na analizi više međusobno povezanih parametara, kao što su: opće teritorijalna pokrivenost TV signalom, pokrivenost populacije i gledanost ukupnog TV programa, atraktivnost i gledanost pojedinih programa i emisija, ekskluzivnost prenosa značajnih manifestacija i događaja, količina vlastite reprodukcije i pokrivenost lokalnih zajednica. Prvi nivo rangiranih TV stanica čine: BHRT, RTV FBiH, NTV Hayat, TV Pink BH, TV OBN i RT RS, drugi nivo čine kantonalne TV stanice, a treći manje lokalne TV stanice i atraktivni kanali.

U okviru iste pozicije iskazani su i troškovi nastali po osnovu dodjele aparata i uređaja u vidu poklona najprofitabilnijim i najlojalnijim korisnicima usluga Društva, a u cilju realizacije programa lojalnosti pod nazivom „Dani BH Telecoma 2011“, u kojoj su podijeljeni uređaji ukupne nabavne vrijednosti 416.425 KM, po Odluci generalnog direktora, od 11.07.2011. godine.

Troškovi amortizacije iskazani u iznosu od 108.134.741 KM u odnosu od prethodnu godinu veći su za 3,05 %. U okviru ovih troškova, amortizacija materijalnih sredstava obračunata je u iznosu od 81.549.421 KM, a amortizacija nematerijalnih sredstava u iznosu od 26.585.320 KM. Obračun amortizacije izvršen je na osnovu odluke Uprave, od 07.02.2012. godine, o čemu je obrazloženo u tački 4.4. Izvještaja.

Pored amortizacije koja je teretila ovu poziciju, kao i u prethodnim godinama, naknadno je obračunata amortizacija za sredstva stavljena u upotrebu prije tehničkog prijema i kolaudacije u ukupnom iznosu od 1.928.445 KM, koja se teretila je rashode izvještajnog perioda.

Troškovi rezervisanja iskazani su u iznosu od 1.228.593 KM u odnosu na prethodnu godinu manji su za 6,48 %. U okviru istih, najveća su rezervisanja za neiskorištene odmone u iznosu od 527.072 KM, o kojima je već konstatovano u tački 4.8. Izvještaja. Ostala rezervisanja čine rezervisanja za jubilarne nagrade u iznosu od 479.270 KM, rezervisanja za otpremnine u iznosu od 192.825 KM i rezervisanja za sudski sporove u iznosu od 29.426 KM.

Nematerijalni troškovi iznosili su 115.287.783 KM i u odnosu na prethodnu godinu veći su za 16,63 %. Najznačajniji su troškovi interkonekcije telefonskog saobraćaja u zemlji u iznosu od 30.452.223 KM i telefonske usluge u inostranstvu u iznosu od 31.282.618 KM, od čega se na mobilnu mrežu odnosi 22.715.986 KM, a na fiksnu 8.566.632 KM.

U okviru ove pozicije karakteristične su usluge posredovanja, pismoosne usluge u zemlji, ostale poštanske i telefonske usluge, troškovi osiguranja i troškovi reprezentacije.

- **Usluge posredovanja** u iznosu od 14.743.567 KM u odnosu na prethodnu godinu veće su za 9,52 %. U okviru istih, najveći dio u iznosu od 14.512.496 KM odnose na provizije date posrednicima, pravnim i

fizičkim licima, po osnovu prodaje paketa i ultra kartica mobilne mreže, po ugovorima. Najznačajniji posrednici su „Unimedia“ d.o.o. Gradačac, „Opresa“ d.d. Sarajevo, „Duhanpromet“ d.d. Sarajevo, „Satelit-tbn HB“ d.o.o. Čitluk. Pored redovne, ugovorne provizije, posrednicima se odobravaju i posebne stimulacije, u ovisnosti od prodaje, po odluci Uprave. Tako je na datum bilansa knjižena stimulacija poslovnim distributerima po poslovnim područjima za 2011. godinu, u ukupnom iznosu od 3.292.779 KM, prema učešću u prodaji ultra kartica i paketa u istoj godini, a na osnovu podataka nadležnog sektora.

- **Pismonosne usluge** iznosile su 11.101.981 KM. Iste se odnose se na različite vrste usluga JP "BH Pošta" d.o.o. Sarajevo, ugovorenim po više aneksa osnovnog ugovora i posebnim ugovorima zaključenim direktnim sporazumima. Radi se o uslugama štampanja, kovertiranja, otpreme i naplate telefonskih računa za mobilnu i fiksnu mrežu, računa za internet (ADSL usluge) i usluga Moja TV. Računi za sve vrste usluga koje Društvo pruža korisnicima JP "BH Pošta" d.o.o. Sarajevo štampa i ispostavlja odvojeno i svoje usluge takođe fakturiše mjesečno. Obim i vrste ovih usluga su se iz godine u godinu povećavali. Ispostavljene fakture JP "BH Pošta" d.o.o. Sarajevo za izvršene usluge po navedenim osnovama, osim na ovu poziciju, evidentirane su i na druge pozicije troškova, dok su obaveze po istim osnovama knjižene po centrima pošta.

- **Ostale poštanske i telefonske usluge** iznosile su 6.447.662 KM i iste se u najvećem dijelu odnose na različite vrste usluga društva "BH Pošta" d.o.o. Sarajevo, o kojima je naprijed konstatovano. Na ovoj poziciji iskazuju se i usluge različitih satelitskih i telekomunikacijskih kompanija po osnovu prodaje programa i kanala za Moju TV.

- **Troškovi osiguranja** iznosili su 1.963.302 KM. U okviru ove pozicije najveći dio u iznosu od 1.532.180 KM odnosi se na usluge osiguranja stalnih sredstava, po ugovoru sa osiguravajućim društvom „Sarajevo Osiguranje“ d.d. Sarajevo.

- **Troškovi reprezentacije** u iznosu od 490.036 KM, odnose se na izdatke po osnovu ugostiteljskih usluga, nabavke proizvoda koji se daju u vidu poklona, kao i izdatke za robu, materijal i usluge za potrebe reprezentacije. Visina troškova reprezentacije generalnom direktoru i izvršnim direktorima, članovima Uprave, kao i direktorima regionalnih direkcija utvrđena je mjesečnim iznosima. Prema istoj Odluci, Generalnom direktoru odobrena je reprezentacija u iznosu od 4.000 KM, izvršnim direktorima u iznosima od po 1.500 KM i na nivou Uprave još dodatnih 1.000 KM. Direktorima regionalnih direkcija odobrena je reprezentacija u iznosima od 1.000 do 2.000 KM, u ovisnosti od veličine direkcije.

Finansijski rashodi u iznosu od 3.966.682 KM, u odnosu na prethodnu godinu manji su za 27,94 %. U okviru ove pozicije najveće su diskontne kamate po osnovu obaveza za GSM licence u iznosu od 2.239.014 KM, shodno ugovorima sa Regulatornom agencijom za komunikacije BiH (RAK-om) o GSM dozvolama, negativne kursne razlike u iznosu od 1.409.563 KM i zatezne kamate u iznosu od 272.822 KM. Preostale finansijski rashode čine kamate po kreditima banaka u iznosu od 33.151 KM i rashodi od otuđenja ulaganja u iznosu od 12.132 KM.

Ostali rashodi i gubici iznosili su 18.145.095 KM i u odnosu na prethodnu godinu veći su za 5,12 %. U okviru ove pozicije iskazuju se rashodi po osnovu ispravke vrijednosti i otpisa, gubici od umanjenja vrijednosti nekretnina, postrojenje i opreme, rashodi i gubici na zalihama i manjkovi.

- **Rashodi po osnovu ispravke vrijednosti i otpisa** u iznosu od 15.571.175 KM u odnosu na prethodnu godinu manji su za 3,17 %. U okviru ove pozicije najveći dio u iznosu od 14.519.907 KM odnosi se na ispravku vrijednosti potraživanja od kupaca i otpis potraživanja od radnika u iznosu do 1.043.855 KM.

- **Gubici od umanjenja vrijednosti nekretnina, postrojenja i opreme** u iznosu od 1.186.854 KM, u odnosu na prethodnu godinu veći su za 162,85 %. Isti se odnose na neotpisanu, sadašnju knjigovodstvenu vrijednost ovih sredstava koja su van funkcije. Radi se o neispravnim, zastarjelim i sredstvima koja nisu raspoloživa za upotrebu, koja su po prijedlogu popisnih komisija i na osnovu relevantnih odluka otpisana. Uglavnom se radi o računarskoj opremi, mjernim uređajima, mrežama, antenskim stubovima i sl.

- **Rashodi i gubici na zalihama i ostali rashodi** u iznosu od 1.121.886 KM. U okviru ove pozicije najveći dio u iznosu od 775.639 KM odnosi se na otpis vrijednosti sirovina, materijala i rezervnih dijelova. Preostali rashodi na ovoj poziciji čine naknadno odobreni popusti, kazne, štete i ostali nespomenuti rashodi.

- **Manjkovi** u iznosu od 265.180 KM čine manjkovi stalnih sredstava, sirovina, materijala i sitnog inventara, utvrđeni vanrednim i redovnim godišnjim popisom. Na ovu poziciju evidentirani su osnovu prijedloga popisnih komisija. Najveći su manjkovi stalnih sredstava u iznosu od 155.587 KM.

Rashodi iz osnova promjena računovodstvenih politika u iznosu od 4.461.054 KM, u odnosu na prethodnu godinu veći su za 25,62 %. U okviru istih najznačajniji su rashodi po osnovu amortizacije iz ranijih godina u iznosu od 1.928.445 KM i naknadno utvrđeni ostali troškovi iz ranijeg perioda u iznosu od 1.242.787 KM. Ostali rashodi iskazani na ovoj poziciji odnose se na naknadno utvrđene obaveze za poreze i doprinose u iznosu od 631.637 KM, naknadno utvrđene ostale obaveze iz ranijeg perioda u iznosu od 332.702 KM i rashodi nastali promjenom računovodstvene politike u iznosu od 325.483 KM.

- **Rashodi po osnovu amortizacije iz ranijih godina** u iznosu od 1.928.445 KM odnosi se na naknadno obračunatu amortizaciju za sredstva koja su data u upotrebu prije izvršenog konačnog obračuna, odnosno, tehničkog prijema i kolaudacije objekta.

- **Ostali troškovi iz ranijeg perioda** u iznosu od 1.242.787 KM odnose se na troškove prenosa sa investicija u toku po zapisniku o izvršenoj kolaudaciji, isplate po sudskim presudama za neisplaćene plaće, usluge klirinške kuće za XII mjesec 2010. godine, isplaćene stimulacije posrednicima za drugo polugodište 2010. godine i sl.

Potrebno je preispitati opravdanost vrste i visine troškova ostalih primanja, naknada i ostalih materijalnih prava zaposlenih, iako su ista isplaćena u skladu Pravilnikom o radu, kolektivnim ugovorom i važećom zakonskom regulativom, imajući u vidu opšte stanje u okruženju.

Potrebno je pojačati sistem internih kontrola u cilju smanjenja svih troškova posebno u dijelu stvaranja nepotrebnih sudskih troškova, svih otpisa, kazni za prestupe i prekršaje, štete trećim licima itd.

U cilju smanjenja troškova i poboljšanja efikasnosti, istom korisniku sve vrste usluga fakturirati putem jednog računa.

4.12 Finansijski rezultat

Iako su i u revidiranoj godini, kao i u prethodnim ostvareni značajni rezultati u poslovanju, evidentna je stagnacija i blagi pad ekonomskih kategorija u zadnjih nekoliko godina. U odnosu na prethodnu godinu prihodi su veći za 17.391.812 KM, ali i rashodi za 21.283.030 KM. Iskazana neto dobit u iznosu od 134.330.320 KM, u odnosu na prethodnu godinu, u kojoj je iznosila 137.555.571 KM, manja je za 2,34 %. Dobit od poslovnih aktivnosti u odnosu na prethodnu godinu manja je za 18.755.271 KM ili za 11,72 %.

Prema odluci Skupštine, najveći dio ostvarene dobiti u iznosu od 110.000.000 KM izdvojeno je za isplate dividende dioničarima, 22.987.020 KM u investicije, a preostalih 1.343.300 KM za donacije, prema prethodno sačinjenoj listi, u skladu sa usvojenim kriterijima.

I na poslovanje Društva u 2011. godini u značajnoj mjeri uticalo je okruženje i uslovi u kojima se obavlja poslovanje, odnosno, niz vanjskih zakonskih i tržišnih faktora. Nije zanemariv ni uticaj Regulatorne agencije za komunikacije koja kroz liberalizaciju tržišta dodatno utiče na snižavanje cijena, a time i direktno gubitak prihoda. Na tržištu BiH postoje licencirana tri dominantna operatora TK usluga, 80 davaoca internet usluga, 69 licenciranih mrežnih operatora i 12 operatora za pružanje fiksnih javnih telefonskih usluga. Opšta kriza u svijetu, smanjenje broja zaposlenih, rast troškova života utiču na pad standarda i smanjenje kupovne moći korisnika, što se direktno odražava i na smanjenje broja korisnika i usluga, a time i na pad prihoda Društva.

U postupku predmetne revizije uvjerali smo se da su navedeni problemi evidentni, ali smatramo da je na neke od istih Društvo moglo uticati koristeći komparativne prednosti svoje djelatnosti i sve raspoložive resurse, o čemu obrazlažemo u daljem tekstu.

Naime, u Izveštaju o poslovanju, pored ostalog se navodi da je sporiji rast prihoda u odnosu na planirane rezultate prilagođavanja kretanjima na tržištu, i to u najvećem dijelu zbog sniženja cijena naknada i odobravanja i uvođenja popusta i bonusa za korisnike usluga.

U cilju racionalizacije troškova i ostvarivanja planiranih veličina Uprava je u drugoj polovini 2011. godine donijela i posebne mjere, koje pored ostalog, uključuju pojačane aktivnosti naplate sumnjivih i otpisanih potraživanja iz međunarodnog saobraćaja od drugih telekom operatora, analizu isplata posebnih naknada, blagovremenu kolaudaciju realizovanih investicionih ulaganja, provjeru odobrenih stopa provizije, analizu rada sa distributerima i analizu davanja popusta na terminalnu opremu u okviru ponude asemblirane usluge.

Uz punu podršku ovim mjerama, smatramo da bi na bolje poslovne rezultate uticalo i dosljedno poštivanje propisa o javnim nabavkama, ali i preispitivanje poslovnih odnosa sa JP, „BH Pošta“ d.o.o.

Sarajevo, što podrazumijeva preuzimanje dijela usluga u vlastitu nadležnost, uključujući racionalizaciju i smanjenje prava iz granskog kolektivnog ugovora.

Naime, usluge koje pruža i obavlja JP »BH Pošta« d.o.o. Sarajevo su značajne. U 2011. godini, po svim osnovama, o kojima je konstatovano u tački 4.11. Izvještaja, od strane svih centara istog društva fakturisano je ukupno 28.833.247 KM.

Smatramo da su naprijed navedeni troškovi dosta značajni i da Uprava u ovim poslovima nije postupala transparentno i efikasno. Osim što je postupak dodjele ovih ugovora proveden netransparentno, samo činjenica da se još uvijek i dalje, iz godine u godinu, za svaku vrstu usluga istom korisniku mjesečno posebno štampaju, kovertiraju, dostavljaju i naplaćuju računi za sve vrste usluga (i do četiri računa), ukazuje na nezainteresiranost Uprave da u ovom segmentu unaprijedi poslovanje, smanji troškove i poveća efikasnost. Po nama je neracionalno i neekonomično da se za svaku vrstu usluga istom korisniku mjesečno ispostavljaju i do četiri odvojena računa. Podsjećamo da smo i u reviziji za prethodnu godinu preporučili da se putem jednog računa fakturišu sve vrste usluga istom korisniku, ali se nismo uvjerali da je učinjen pomak u ovom segmentu.

Napominjemo, da ni u Izvještaju o poslovanju, a ni u bilo kom drugom dokumentu ne navode se podaci o poslovnim odnosima i o tome koliko su koštale usluge JP „BH Pošta“ d.o.o. Sarajevo po svim osnovama u revidiranoj godini.

Pored naprijed navedenog, smatramo da postoji mogućnost smanjenja troškova u dijelu isplata naknada po svim osnovama, a po osnovu racionalizacije ličnih primanja i svih vrsta naknada iz granskog kolektivnog ugovora, što podrazumijeva njegove izmjene i dopune.

Smatramo da su Kolektivnim ugovorom za područje telekomunikacija u Federaciji BiH utvrđena prava koja su neprimjerena opštem stanju i sadašnjoj situaciji i uslovima privređivanja u Federaciji i BiH, radi čega treba inicirati i u saradnji sa organima vlasti i sindikata poduzeti aktivnosti na njegovim izmjenama, kako bi se sva ova prava racionalizirala i svela u realne okvire.

Izvršiti kompletnu analizu svih vrsta usluga po osnovu kreiranja, štampanja, dostave i naplate računa korisnicima usluga, kao i koliki bi i kakvi efekti bili po osnovu preuzimanja nekih od ovih poslova u vlastitu nadležnost.

Inicirati i pokrenuti aktivnosti na izmjeni postojećih kolektivnih ugovora u cilju njihovog prilagođavanja sadašnjim uslovima i realnoj situaciji u Federaciji i BiH.

4.13 Sudski sporovi

Prema podacima Izvršne direkcije za pravne poslove, upravljanje organizacijom i ljudskim resursima, zaključno sa 31.12.2011. godine, protiv Društva se vodilo 100 sudskih sporova u procjenjenoj vrijednosti od 30.388.958 KM. U najvećem broju, osnov tužbi su neosnovano bogaćenje, neizmirene obaveze, naknade štete, uznemiravanje vlasništva, utvrđivanje vlasništva i prava iz radnog odnosa.

Na datum bilansa Društvo je pokrenulo 86.466 sporova protiv pravnih i fizičkih lica u vrijednosti od 45.989.991 KM. Od ukupnog broja, 86.366 tužbi u vrijednosti od 44.922.770 KM odnosi se na nenaplaćena potraživanja po osnovu pruženih usluga, dok je preostalih 100, u vrijednosti od 1.067.221 KM po drugim osnovama. Istovremeno, Društvo je pokrenulo i vodi 10 (deset) upravnih sporova, od čega je 6 (šest) u vrijednosti od 51.117.139 KM protiv Federalnog ministarstva finansija. Najznačajnija tužba u vrijednosti od 31.502.372 KM odnosi se na rješenje od 07.12.2009. godine, u vezi dodatno utvrđenih obaveza poreza na dobit po osnovu finansiranja preduzeća JP „BH Pošta“ d.o.o. Sarajevo, koje je vršeno prema odluci Vlade Federacije BiH. Iako su u vezi predmetnog spora nadležnom Kantonalnom sudu u Sarajevu podnešene dvije urgencije za okončanje predmetnog spora, isti još uvijek nije okončan. Preostala 4 (četiri) spora su protiv upravnih akata drugih organa i institucija.

4.14 Nabavke

Prema prezentiranim podacima, na nivou Društva je u 2011. godini zaključeno 2.229 ugovora u vrijednosti od 123.336.622 KM. U odnosu na prethodnu godinu, u kojoj je zaključeno 2.425 ugovora u vrijednosti od 199.825.101 KM, broj ugovora je smanjen za 8,09 %, a vrijednost za 76.488.479 KM ili za 38,28 %. Kao i prethodnih godina, najveći broj, ukupno 445 ugovora, u vrijednosti od 61.434.266 KM

dodijeljen je putem pregovaračkih postupaka bez objavljivanja obavještenja, 318 ugovora u vrijednosti od 51.187.796 KM dodijeljeno je putem otvorenih postupka, 408 ugovora u vrijednosti od 7.277.527 KM putem konkurentskih zahtjeva i 1.041 ugovora u vrijednosti od 2.501.089 KM direktnim sporazumom. Preostalih 17 ugovora u vrijednosti od 935.944 KM odnosi se na ugovore čija je dodjela izuzeta iz Zakona o javnim nabavkama BiH.

Najznačajniji ugovori u vrijednosti od 99.640.677 KM dodijeljeni su na nivou Generalne direkcije, od čega je 209 ugovora u vrijednosti od 58.870.111 KM dodijeljeno putem pregovaračkog postupka bez objave obavještenja, što je 95,83 % od ukupno dodijeljenih ugovora putem ovog postupka.

Revidirali smo provedene procedure dodjele 32 ugovora u vrijednosti od 39.640.544 KM, od čega 14 ugovora u vrijednosti od 14.882.850 KM dodijeljenih putem otvorenog postupka, 14 ugovora u vrijednosti od 24.518.439 KM putem pregovaračkog postupka bez objavljivanja obavještenja i 4 ugovora u vrijednosti od 239.256 KM dodijeljena putem konkurentskog zahtjeva.

Od svih revidiranih postupaka, samo su u slučajevima dodjele ugovora putem konkurentskog zahtjeva ispoštovane propisane procedure, dok su u slučajevima dodjele ugovora putem otvorenog i pregovaračkog postupka utvrđeni određeni propusti i nepravilnosti.

Značajno je napomenuti da kod svih revidiranih otvorenih postupaka kriterij za dodjelu ugovora bio isti: „najniža cijena tehnički zadovoljavajuće ponude“. Podsjećamo, ovaj kriterij primjenjivao se i u prethodnim godinama, ali je naša pažnja uglavnom bila usmjerena na pregovaračke postupke bez objavljivanja koji su bili dominantni i preovladavajući.

U svim ovim slučajevima tenderska dokumentacija sačinjavala se na isti način. U dijelu koji se odnosi na tehničku specifikaciju traženi su uslovi koji prema članu 34. Zakona o javnim nabavkama BiH predstavljaju kriterije ili podkriterije za dodjelu za kriterij „ekonomski najpovoljnija ponuda“. Dakle, pored kvalifikacionih uslova iz člana 23. – 26. istog Zakona, traženi su i uslovi koji bi u biti trebali da predstavljaju kriterije za dodjelu ugovora, kao što su rok isporuke, uslovi plaćanja, garantni rok, servisiranje i sl, koji u biti predstavljaju kriterije za dodjelu ugovora. Dakle, umjesto da isti budu kriteriji ili podkriteriji za dodjelu ugovora, kako je definisano Zakonom o javnim nabavkama BiH, čime bi se povećala transparentnost, Društvo je iste utvrdilo kao obavezne i poistovjetilo ih sa kvalifikacionim kriterijima, s čime se ne možemo složiti. Posebno ako se ima u vidu priroda posla i djelatnost Društva i s tim u vezi raznovrsnost predmeta nabavki. Stoga i ne možemo prihvatiti i složiti se sa ovakvim pristupom i izborom samo jednog, istog kriterija za sve vrste predmeta nabavki, niti možemo potvrditi da se načinom na koji se sačinjava tenderska dokumentacija u potpunosti postupa transparentno. Smatramo da se ovako sačinjenom Tenderskom dokumentacijom i traženim uslovima može uticati na izbor, jer se na takav način neki od ponuđača mogu favorizovati. Po nama, nije moguće da u ovako velikom broju nabavki po različitim osnovama kriterij za dodjelu ugovora bude isti. Izvjesno je da se na ovakav način može uticati na izbor dobavljača. U objavljenoj tenderskoj dokumentaciji, u dijelu koji se odnosi na tehničke specifikacije traže se minimalni tehnički uslovi, koji su ipak dosta zahtjevni i u jednom dijelu neprecizni. Stoga se u ovom dijelu tenderske dokumentacije mogu kreirati uslovi i „praviti prostor“ za određenog, favorizovanog ponuđača. U takvim slučajevima preuzmu se tehničke karakteristike predmeta nabavke favorizovanog kandidata i kao takve ugrade u tendersku dokumentaciju.

Pored naprijed navedenog koje se odnosi na sve revidirane postupke, u narednim postupcima dodijele ugovora putem otvorenih postupaka karakteristično je i slijedeće:

- **Nabavka PEHD cijevi za zaštitu telekomunikacionih kablova; Ugovor broj: 01-71-1199/11; Izabrani ponuđač: »Bosnaplast« d.o.o. Sarajevo; Iznos ugovora: 6.092.590 KM**

Iako je tendersku dokumentaciju preuzelo 12 kandidata, dostavljene su samo tri ponude. Kao mogući razlog za ovako mali broj dostavljenih ponuda su dosta zahtjevni, ali i neprecizni uslovi iz tehničke dokumentacije. Komisija je utvrdila da je samo jedna ponuda kvalifikovana i ista je izabrana. Na odluku o izboru, jedan od ponuđača čija je ponuda eliminisana podnio je prigovor. Nakon što prigovor nije uvažen, isti je uložio žalbu, koju je Ured za razmatranje žalbi odbacio kao nedopuštenu iz formalnih razloga.

Na osnovu uvida u prezentiranu dokumentaciju utvrdili smo da je ponuđač koji je eliminisan priložio tabelu prihvatanja tehničke specifikacije zahtjeva, koja čini dio tenderske dokumentacije, dokumentaciju tehničkog opisa traženih cijevi, na engleskom i makedonskom jeziku, a dio je preveden i na bosanski jezik. Pored podataka o karakteristikama i osobinama materijala dostavljena je autorizacija – ovlaštenje proizvođača, certifikat kvaliteta, kao i kratki Izvještaj o kontroli ispitivanja na mehaničke karakteristike, sačinjen od strane Centra za istraživanje, razvoj i kontinuirano obrazovanje iz Skoplja, što je i traženo u tenderskoj dokumentaciji, ali na makedonskom jeziku, radi čega je i eliminisan. Stoga se možemo

složiti sa navodima u Izvještaju Komisije da nisu »dostavljeni dokazi da se radi o HDPE materijala visoke gustoće i da PEHD cijevi zadovoljavaju standarde (dostavljen je dokument na makedonskom jeziku – od instituta CIRKO i nema zvaničan prevod), obzirom da su priloženi i drugi dokumenti: dokument o karakteristikama i osobinama materijala, autorizacija – ovlaštenje proizvođača i izjava proizvođača o podudaranju sa traženim tehničkim zahtjevima na bosanskom jeziku, koji sve to potvrđuju. Iz dostavljene dokumentacije se vidi da je ovaj ponuđač ispunio tražene uslove kvaliteta iz tenderske dokumentacije.

Ponuđena cijena kandidata koji je izabran iznosila je 6.092.590 KM. Društvo je naknadno povećalo procijenjenu vrijednost predmetne nabavke sa ranije odobrenih 6.000.000 KM na 6.100.000 KM, odnosno, nabavni zahtjev prilagodio ponuđenoj cijeni izabranog ponuđača.

- **Nabavka opreme za proširenje agregacijskog dijela IP/MPLS mreže; Ugovor broj: 01-71-979/11; Izabrani ponuđač: »MIBO komunikacije« d.o.o. Sarajevo; Iznos ugovora: 1.919.984 KM**

Upoređujući tehničku specifikaciju izabranog ponuđača sa traženom, lako je uočiti da se ista u potpunosti podudara sa traženom, što ukazuje na mogućnost da je sačinjena na osnovu specifikacije izabranog ponuđača i da je isti na taj način favorizovan.

- **Nabavka mini laptopa i laptopa; Ugovor broj: 01-7.1-712/11, od 09.06.2011. godine; Izabrani ponuđač: »CT Computers BA« d.o.o. Sarajevo (LOT 4); Iznos ugovora: 1.049.000 KM**

Iz uvida u traženu i ponuđenu Tehničku specifikaciju vidi se da su svi traženi uslovi zadovoljeni, pa čak i jedina stavka (CPU) za koju je bilo moguće ponuditi ekvivalent, što je u konkretnom slučaju i učinjeno. Sve što je traženo je i ponuđeno, a za mogući ekvivalent bolji model.

- **Nabavka VoIP telefona; Ugovor broj: 01-7.1-77/11, od 20.01.2011. godine; Izabrani ponuđač: »BCH« d.o.o. Sarajevo; Iznos ugovora: 169.000 KM**

Ponuda ponuđača koji je ponudio aparate po dvostruko nižoj cijeni odbačena je iz razloga što ne zadovoljava tražene uslove tenderskom dokumentacijom. Prema navodima komisije, ponuđeni aparat „nema mogućnost pohranjivanja minimalno 60 propuštenih poziva ili ponovno biranje posljednjih 60 brojeva, već samo 50 poziva“, što je po nama nebitno u odnosu na značajnu razliku u cijeni između ovih aparata. Iz uvida u traženu i ponuđenu Tehničku specifikaciju vidi se da su svi traženi uslovi zadovoljeni. Za svaku traženu stavku – poziciju, izabrani ponuđač naveo je »DA«. Indikativno je da od ukupno 35 traženih stavki, izabrani ponuđač nije ponudio ni jednu koja ima bolje tehničke karakteristike od traženih. Sve traženo je i ponuđeno, što ukazuje na mogućnost da je izabrani ponuđač favorizovan.

- **Usluge iskopa, polaganja kablova, izrada šahtova i prikupljanja podataka za potrebe izrade dokumentacije izvedenog stanja na području Unsko-Sanskog kantona; Ugovor broj: 01-7.1-1076/11, od 24.08.2011. godine; Izabrani ponuđač: »TG Group« d.o.o. Hadžići – Sarajevo; Iznos ugovora: 326.700 KM**

Izabran je ponuđač koji je ponudio najnižu cijenu, firmu »Kop Sanica« d.o.o. Ključ. Na odluku o izboru drugorangirani ponuđač podnio je prigovor. Nakon što je prigovor odbijen, isti ponuđač, „TG Group“ d.o.o. Hadžići, uložio je žalbu, a postupak obustavljen. Nadležni Ured za razmatranje žalbi uvažio je dio navoda u žalbi i predmet dodjele ugovora vratio na ponovni postupak. U ponovnom postupku, predmetni ugovor dodijeljen je drugorangiranom ponuđaču.

- **Zamjena opreme i instalacija u poslovno-proizvodnoj zgradi Telecom inženjering-a po lotovima: LOT 1 – Isporuka kotlova i plamenika (LOT 2 – Isporuka i montaža mašinskih i elektro instalacija); Ugovor (za LOT 1) broj: 01-7.1-1414/11, od 02.11.2011. godine; Izabrani ponuđač: »Liv Elektronik« d.o.o. Sarajevo; Iznos ugovora: 247.800 KM**

Nakon što je preuzeo tendersku dokumentaciju, jedan od zainteresiranih kandidata – ITG d.o.o. Sarajevo, na istu je dostavio primjedbe, ukazujući na nejasnu i nedovoljno definisanu tehničku specifikaciju. U pojašnjenju tenderske dokumentacije samo su dati kratki odgovori na postavljena pitanja. Istovremeno, na ovako definisanu Tendersku dokumentaciju isti kandidat uložio je žalbu, koju je Ured za razmatranje žalbi odbacio kao nedopuštenu, iz formalnih razloga, ne ulazeći u suštinu i ne provjeravajući sadržaj navoda u žalbi. U Izvještaju Komisije o radu, nije data preporuka o izboru najpovoljnijeg ponuđača, obzirom da je od ukupno 5 ponuda za LOT 1 samo jedna kvalifikovana, kao i za LOT 2, na koji su se javila četiri ponuđača. Neovisno o tome izabran je jedini kvalifikovani ponuđač. Napominjemo da se na LOT 2 – Isporuka i montaža mašinskih i elektro instalacija nije javio ponuđač koji je izabran u postupku dodjele ugovora za LOT 1 – Isporuka kotlova i plamenika. Obzirom na predmet nabavke i srodnost poslova, smatramo da nije bilo opravdanog razloga da se vrši podjela na dva LOT-a. Ovakva podjela na LOT-ove ukazuje na mogućnost da je ista izvršena isključivo zbog favorizovanja izabranog ponuđača za LOT 1, koji se nije ni

javio na LOT 2, što upućuje na zaključak da isti i nije kvalifikovan za ovu vrstu poslova. Obzirom da je isti jedini zadovoljio tehničke zahtjeve iz tenderske dokumentacije, proizilazi da je ista i sačinjena na osnovu parametara opreme koju je i bio u mogućnosti da isporučiti.

- **Nabavka VoIP adaptera; Ugovor broj: 01-7.1-659/11, od 01.06.2011. godine; Izabrani ponuđač: »Unibox« d.o.o. Mostar; Iznos ugovora: 439.500 KM**

Ponude je dostavilo 6 ponuđača. Ponuđač koji je ponudio najnižu cijenu – »Unis Telecom« d.o.o. Mostar je eliminisan, jer po mišljenju komisije nije zadovoljio sve tehničke uslove iz Tenderske dokumentacije.

- **Nabavka SMS platforme fiksne mreže; Ugovor broj: 01-7.1-341/11, od 22.03.2011.godine; Izabrani ponuđač: »BS Telecom Solutions« d.o.o. Sarajevo; Iznos ugovora: 394.000 KM**

Ponude su dostavila tri ponuđača. Kao i u prethodnom slučaju, ponuđač koji je ponudio najnižu cijenu – »QSS« d.o.o. Sarajevo eliminisan je, jer u potpunosti nije zadovoljio sve tehničke uslove iz Tenderske dokumentacije.

- **Nabavka ultra kartica za punjenje; Ugovor broj: 01-7.1-128/11, od 02.02.2011. godine; Izabrani ponuđač: »Grafocard« d.o.o. Beograd, Srbija; Iznos ugovora: 378.000 EUR**

Na javni poziv ponude su dostavila četiri zainteresovana ponuđača. Nakon otvaranja ponuda, njihovog razmatranja i testiranja uzoraka, analizom je utvrđeno da jedino izabrani ponuđač ispunjava tražene uslove. Jedan od ponuđača koji je eliminisan je i „Elatec“ d.o.o. Tuzla, firma koja je u prethodnoj godini izabrana kao najpovoljnija i koja je u tom postupku u potpunosti ispunila tražene uslove i zadane parametre u pogledu materijala i funkcionalnosti. Iz prezentirane dokumentacije nismo mogli utvrditi da li su pri testiranju kartica bili prisutni i ponuđači koji su eliminisani. Naknadno smo obaviješteni da je praksa Društva, da se testiranje kartica, iz sigurnosnih razloga, vrši bez prisustva ponuđača.

I za pojedine slučajeve dodjele ugovora putem pregovaračkih postupaka bez objave obavještenja ne možemo potvrditi da su u potpunosti ispoštovane propisane procedure, obzirom da se nismo uvjerali da su u potpunosti ispunjeni uslovi za provođenje istih.

Ono što je karakteristično za sve revidirane ugovore dodijeljene putem pregovaračkih postupaka bez objave obavještenja je da ni u jednom od njih nije prethodio neuspjeli otvoreni ili ograničeni postupak, nedostatak ponuda ili opravdana hitnost, čime bi se stekli uslovi iz člana 11. stav 4. pod a) tačka 1., 2. i 4. Zakona za primjenu pregovaračkog postupka, već se u svim ovim postupcima pozivalo na tačku 3. istog člana zakona, prema kojem samo određeni dobavljači (izabrani kandidati) mogu izvršiti predmetnu nabavku. U svim revidiranim slučajevima ovlašteni podnosioci zahtjeva za nabavku dali su izjavu o ispunjenju uslova za njegovo provođenje, pozivajući se na tačku 3. istog člana i stava zakona, navodeći da se zbog suštinskih, tehnički dokazivih ili umjetničkih razloga ili razloga koji se odnose na zaštitu ekskluzivnih prava samo izabrani dobavljači – kandidati mogu izvršiti predmetnu nabavku, a u većem dijelu priložene su i izjave kompanija - proizvođača u kojima navode da su upravo predloženi dobavljači, odnosno, kandidati jedini autorizovani i kvalifikovani partneri ovih kompanija za izvršenje predmetne nabavke.

Ovo se posebno odnosi na pojedine ugovore o nabavkama usluga tehničke podrške, održavanja i servisiranja postojeće opreme, njene dogradnje i proširenja.

U svim revidiranim slučajevima nismo se uvjerali kako je i na koji način ovlašteni podnosilac zahtjeva došao do saznanja da je predloženi kandidat jedini autorizovani i kvalifikovani partner traženih kompanija za pružanje usluga održavanja njihove opreme.

Ono što je karakteristično za ove ugovore je što izabrani kandidati, kao jedini ponuđači, u najvećem dijelu uslovljavaju i određuju uslove, kojima se Društvo prilagođava, a što ukazuje na njegovu ovisnost.

Kod pojedinih postupaka zapazili smo da se u fazi vođenja pregovora koriguje tenderska dokumentacija, obzirom da se ista prilagođava uslovima ponuđača i procijenjenim sredstvima.

Zbog ovakvog pristupa i ovisnosti od određenih proizvođača/dobavljača koji u značajnoj mjeri diktiraju uslove, osim netransparentnosti, upitna je i efikasnost značajnog broja predmeta nabavki. Osim što nije osigurana potpuna transparentnost i aktivna konkurencija, nismo se uvjerali da se na ovakav način sredstva troše najefikasnije.

Smatramo da je za ovakve slučajeve prioritetno istraživanje tržišta u širem okruženju i analiza iste ili slične kompatibilne opreme. U pojedinim slučajevima trebalo bi preispitati funkcionalnost i isplativost, pa čak i mogućnost njene zamjene. Smatramo da nije efikasno da se stalno, u kontinuitetu, iz godine u godinu, pozivajući se uvijek na isto, ugovori dodjeljuju samo jednom dobavljaču.

Stoga je po našem mišljenju neophodno redovno i u kontinuitetu analizirati tržište i preispitivati eventualnu mogućnost iznalaženja drugih rješenja, alternativnih ponuda ili zamjene cjelokupne, neke bolje kompatibilne opreme.

U značajnom broju revidiranih postupaka smatramo da Društvo kao ugovorni organ nije poduzelo sve potrebne mjere kako bi se osigurala pravična i aktivna konkurencija među potencijalnim dobavljačima, niti je osiguralo punu transparentnost, a samim tim ni efikasnost u korištenju sredstava. Na osnovu pregovora sa samo jednim kandidatom nije obezbjeđena konkurentnost i transparentnost i efikasnost.

Dajemo pregled ugovora dodijeljenih putem pregovaračkih postupaka bez objavljivanja obavještenja, za koje se nismo uvjerali, niti možemo potvrditi da su ispunjeni uslovi za njihovo provođenje:

- **Nabavka usluga istraživanja marketinga u sektoru telekomunikacijskih usluga na tržištu BiH; Ugovor broj: 01-7.1-1018/11, od 15.08.2011. godine; Izabrani ponuđač: IPSOS d.o.o. Sarajevo; Iznos ugovora: 248.952 KM**
- **Nabavka usluga podrške DSLAM uređaja, AWS mrežno upravljačkog sistema i radio relejnih linkova proizvođača Alcatel-Lucent Bell; Ugovor broj: 01-7.1-938/11, od 21.07.2011. godine; Izabrani ponuđač: MIBO komunikacije d.o.o. Sarajevo; Iznos ugovora: 613.013 KM**

Od ponuđača je zatražen popust koji isti nije odobrio. Obzirom da je pozivom za dostavljanje inicijalne ponude navedeno da usluge održavanja teku 12 mjeseci od potpisivanja ugovora, a imajući u vidu činjenicu da će se u istom periodu održavati i oprema kojoj će isteći garantni rok, dogovoreno je da se produži početak perioda održavanja, što će automatski povećati i obim usluga, a time i cijenu. Sa predstavnicima ponuđača održan je još jedan krug pregovora na kojima se pregovaralo oko popusta za cijene usluga predmetne nabavke. Nakon što su izvršene izmjene tenderske dokumentacije ponuđač je prihvatio procenat popusta od 10 % na ažuriranu vrijednost ponude, ali su smanjeni i tehnički zahtjevi iz tenderske dokumentacije.

- **Nabavka usluga održavanja Kontakt centra BH Telecom-a; Ugovor broj: 01-7.1-01/11, od 04.01.2011. godine; Izabrani ponuđač: ComTrade d.o.o. Sarajevo; Iznos ugovora: 650.939 KM**
- **Nabavka usluga – Projekat enterijera i eksterijera za kupljenu zgradu OKI d.o.o. Sarajevo; Ugovor broj: 01-7.1-329/11, od 18.03.2011. godine; Izabrani ponuđač: ADS – Arhitektonsko dizajnerski studio d.o.o. Sarajevo; Iznos ugovora: 150.000 KM**

Ne možemo potvrditi osnovanost nabavke svih specificiranih usluga u ovom predmetu, obzirom da se Ugovorom o kupovini poslovne zgrade, od 13.09.2010. godine, zaključenim između Društva i firme „OKI“ d.o.o. Sarajevo, Prodavac obavezao da će u skladu sa projektnim zadatkom i po želji Kupca predprojektovati nedovršenu zgradu.

- **Nabavka usluga održavanja pristupne i kontrolne opreme, servisne (IN) i nadzorno-upravljačkih platformi proizvođača Nokia Siemens Networks u fiksnoj mreži; Ugovor broj: 01-7.1-48/11, od 12.01.2011. godine; Izabrani ponuđač: Nokia Siemens Networks d.o.o. Sarajevo; Iznos ugovora: 2.199.999 KM**
- **Uzimanje u zakup otvorenog skladišnog prostora za potrebe RD Zenica; Ugovor broj: 01-7.1-1082/11, od 26.08.2011. godine; Izabrani ponuđač: JP Grijanje d.o.o. Zenica; Iznos ugovora: 100.000 KM**
- **Nabavka telekomunikacijske opreme proizvođača NSN (LOT 3) - Migracija TDM pretplatničke opreme za MGW/hiE opremu-NGN faza; Ugovor broj: 01-7.1-872/11, od 08.07.2011. godine; Izabrani ponuđač: Nokia Siemens Networks d.o.o. Sarajevo; Iznos ugovora: 1.958.762 KM**
- **Nabavka opreme i usluga za proširenje DSLAM uređaja tipa »ISAM 7300/7330« (proizvođača »Alcatel«) - LOT 1; Ugovor broj: 01-7.1-886/11, od 13.07.2011. godine; Izabrani ponuđač: MIBO Komunikacije d.o.o. Sarajevo; Iznos ugovora: 872.931 KM**
- **Nabavka usluga održavanja SUN JES sistema; Ugovor broj: 01-7.1-310/11, od 14.03.2011. godine; Izabrani ponuđač: QSS d.o.o. Sarajevo; Iznos ugovora: 275.312 KM**

Prema prezentiranim podacima, na odluke o dodjeli ugovora u revidiranoj godini podnešeno je 88 prigovora i 33 žalbi. Poništena su 22 postupka dodjele ugovora. Napominjemo da se prigovori i žalbe isključivo odnose na otvorene postupke dodjele ugovora.

U najvećem broju slučajeva prigovori su podnešeni zbog nepostupanja u skladu sa propisanim procedurama, dok su postupci uglavnom poništeni zbog nedovoljno jasne, nerazumljive i neadekvatne tenderske dokumentacije. Značajno je napomenuti da je nadležni Ured za razmatranje žalbi najveći broj žalbi odbacio samo iz formalnih razloga, bez ulaska u meritum, iako je bilo više nego očigledno da je bilo kršenja propisanih procedura.

Od svih postupaka u kojima su vođeni upravni postupci i sporovi, karakteristični su slijedeći:

- **Izvođenje preostalih građevinsko-zanatskih i instalaterskih radova za dovršenje poslovne zgrade BH Telecom d.d. Sarajevo (Faza broj I – Pretkvalifikacija i Faza broj 2 – Poziv za dostavljanje ponuda)**

Iako je predmetni postupak započet 17.01.2011. godine, isti nije završen do okončanja naše revizije.

Predkvalifikacioni postupak poništen je zbog nedovoljnog broja kvalifikovanih kandidata, uz napomenu da je Tenderska dokumentacija bila dosta zahtjevna, ali i nedovoljno jasna. U ponovljenom postupku, Ured za razmatranje žalbi uvažio je žalbu jednog ponuđača, nakon čega je odlučeno da je šest kandidata kvalifikovano za drugu fazu postupka. I Tenderska dokumentacija za drugu fazu postupka, kao i kod većeg broja revidiranih postupaka, bila je nejasna i neprecizna, zbog čega su zainteresovani ponuđaču putem 13 zahtjeva tražili dodatna pojašnjenja. Naprijed navedeno potvrđuje i akt ugovornog organa, od 15.02.2012. godine, u kojem se pored ostalog navodi slijedeće: »Ukoliko u nekim dijelovima Tenderske dokumentacije uz pozicije proizvođača opreme nije predviđen i »ekvivalent«, obavještavamo vas da se **može predvidjeti** ukoliko u potpunosti zadovoljava sve navedene tehničke karakteristike«. Na nejasnu i nepreciznu Tendersku dokumentaciju za drugu fazu predmetnog postupka ukazano je i od strane jedne od direkcija nadležne za njegovu realizaciju, koja je u pisanoj formi dala 38 primjedbi i sugestija.

- **Nabavka i sukcesivna isporuka motornog goriva za potrebe Generalne direkcije BH Telecom d.d. Sarajevo**

Jedan od kvalifikacionih uslova bio je da ponuđač »mora posjedovati vlastite pumpne stanice od kojih je najmanje jedna u Sarajevu, zatim u/ili na udaljenosti do 50 km od Tuzle, Zenice i Mostara...«

Nakon što je prigovor jednog od ponuđača odbijen, isti je izjavio žalbu, koju je Ured za razmatranje žalbi usvojio i postupak u cjelosti poništio. U obrazloženju rješenja o poništenju navodi se da Društvo, kao ugovorni organ nije pravilno propisao predmetnu tendersku dokumentaciju, posebno naglašavajući da je isto počinilo bitne povrede u predmetnom postupku javne nabavke, u dijelu sačinjavanja predmetne tenderske dokumentacije.

U cilju povećanja transparentnosti i efikasnosti nabavki, tendersku dokumentaciju sačinjavati jasno i precizno, a kriterije za dodjelu ugovora utvrđivati u ovisnosti od vrste i složenosti predmeta nabavke. U slučajevima dodjele ugovora putem pregovaračkog postupka bez objave obavještenja dosljedno i u potpunosti poštivati uslove iz člana 11. stav 4. pod a) tačka 1., 2. i 4. Zakona o javnim nabavkama BiH.

5. KOMENTAR

Uprava Društva je u ostavljenom roku dostavila Komentar na Nacrt Izvještaja o reviziji finansijskih izvještaja, broj: 05.3-2.1-15135-3/12, od 25.07.2012. godine, uz koji je priložena i dodatna dokumentacija. U Komentaru je dato obrazloženje za tačku 3. Osnova za izražavanje mišljenja, kao i primjedbe i dodatna pojašnjenja za određene konstatacije u nalazu.

Prihvatili smo dokumentaciono opravdane dokaze i sve što je imalo realnu osnovu za korekciju uključili u konačan Izvještaj. Za dio navoda i pojašnjenja za koje nisu dostavljeni relevantni dokazi, konstatacije u nalazu ostale su iste, o čemu je šire obrazloženje dato u posebnom aktu, Pismu Upravi broj: 06-1-1/12, od 27.07.2012.godine.

**Rukovodilac Sektora
za finansijsku reviziju**
Mirsada Janjoš, dipl.oec.

Voda tima

Sead Čorbo, viši revizor za fin. reviziju, dipl.oec.

Član tima

Nusreta Hadžimustafić, viši revizor za fin. reviziju, dipl.oec.

Član tima

Ivana Nikolić, mlađi revizor za fin. reviziju, dipl.oec.